

SLOVENSKI NAROD

UREDNIŠTVO, UPRAVA IN INŠERATNI ODELEK:
LJUBLJANA, PUCCINJEVA UL. 5
TELEFON ST. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25 in 31-26.

PONEDELJSKA IZDAJA „JUTRA“

IZHAJA VSAK PONEDELJEK KOT PONEDELJSKA
IZDAJA „JUTRA“

Grosskampff nördlich Aachen in unverminderter Stärke

Feindliche Kampfgruppe bei Epinal eingeschlossen — Deutscher Gegenstoss im Etruskischen Apennin — Starker Sowjetdruck im Donau- und südbungarischen Raum

Aus dem Führerhauptquartier, 8. Okt. DNB. Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

An der holländisch-belgischen Grenze, besonders an der Westerschelde, wird weiter erbittert gekämpft.

Der Grosskampff im Raum nördlich Aachen hält in unverminderter Stärke an. Die Nordamerikaner setzen dort auch gestern nach heftiger Feuertorbereitung und unter Einsatz starker Schlachtfliegerverbände ihre Angriffe fort, liefen sich jedoch im Kampf um Bunker und ausgebaute Stützpunkte, die unsere Truppen hartnäckig verteidigen, fest. Schwere Kämpfe um einige Einbruchstellen sind noch im Gange.

Die Säuberung des Parroy-Waldes macht weitere Fortschritte.

Nordöstlich Epinal wurde eine feindliche Kampfgruppe eingeschlossen. Beiderseits Remiremont verstärkt sich der feindliche Druck.

Vor unseren Küstenstützpunkten nimmt das Artilleriefeuer und auch die infanteristische Kampftätigkeit zu.

Das V-1-Störungsfeuer auf London wurde fortgesetzt.

Im Etruskischen Apennin nahm die VIII. amerikanische Armee nach heftiger Feuertorbereitung ihre Angriffe wieder auf. Fallschirmjäger und Grenadiere warfen die feindlichen Angriffskräfte im Gegenstoss auf ihre Ausgangsstellungen zurück. Ein feindlicher Einbruch in den Bergen westlich von Roccasecca wurde abgewehrt.

Eine Höhenstellung im Quellgebiet des Rubikon wechselte mehrfach den Besitzer. Auf dem Balkan hält der starke Druck des Feindes an der Theiss-Mündung, vor Belgrad in Zajecar an.

In Südungarn sind heftige Kämpfe mit den weiter angreifenden bolschewistischen Verbänden besonders um die Kreisch-Übergänge entbrannt. In den Passgebieten der Waldkarpaten setzten die Bolschewisten ihre Angriffe fort, die im Gegenstoss abgewiesen wurden. In der Schlacht um die Pässe der Ostbeskiden haben die unter dem Oberbefehl von Generaloberst Heinrich tapfer kämpfenden Truppen, von unserer Luftwaffe wirksam unterstützt, alle Durch-

bruchsversuche der Bolschewisten in den slowakischen Raum vereitelt. In harten Kämpfen wurden dort seit dem 8. September 442 Panzer und Sturmgeschütze vernichtet oder erbeutet, ausserdem 3200 Gefangene eingebracht.

Zwischen der Memel und der oberen Windau stehen unsere Truppen im schweren Abwehrkampf mit weiter vordringenden sowjetischen Infanterie- und Panzerkräften. Seit dem 5. Oktober wurden in diesen Kämpfen 180 feindliche Panzer abgeschossen.

Zwischen Düna und Rigaer Bucht verließen die befohlenen Abschwärzungen planmässig. Nachdrängender Gegner wurde abgewiesen.

Auf der Insel Oesel wurde Arensburg nach gründlicher Zerstörung aller kriegswichtigen Anlagen aufgegeben.

In Seegebiet von Oesel und in der östlichen Ostsee schossen Sicherungsfahrzeuge der Kriegsmarine elf feindliche Bomber ab.

Unter bolschewistischem Druck versuchten finnische Regimenter unsere Absetzabweisungen in Nordkarelien und Lappland zu stören. Vor Tornio an der schwedisch-finnischen Grenze ist es dabei nach Eröffnung der Feindseligkeiten durch die Finnen zu heftigen Zusammenstössen gekommen.

Westlich Murmansk traten die Bolschewisten mit starken Kräften zum Angriff an. Harte Kämpfe um unsere Stützpunkte an der sowjetisch-finnischen Grenze sind entbrannt.

Deutsche Jäger schossen an der Ostfront bei geringen eigenen Verlusten in den beiden letzten Tagen 75 sowjetische Flugzeuge ab.

Bei Angriffen nordamerikanischer Terrorbomber auf Mitteldeutschland wurden Kassel, Magdeburg, Merseburg und Bielefeld besonders betroffen. Britische Bomber griffen Emmerich an. Auch Breslau und andere schlesische Orte waren das Ziel feindlicher Luftangriffe. Durch Flakartillerie und Luftwaffe und in erbitterten Luftkämpfen wurden über dem Reichsgebiet und im Westkampfraum 121 feindliche Flugzeuge, darunter 75 viertürigen Bomber abgeschossen.

Po varšavski tragediji

V Londonu ne žele naslednika generalu Boru

Stockholm, 8. okt. Britanci obnavljajo ob grobu Poljske svoje prijateljstvo s Sovjetsko zvezo ter izkoriščajo varšavsko kapitulacijo, da bi se enkrat zagotovili, da je Anglija v vseh vprašanjih, ki se tičejo Poljske, s Sovjetsko zvezo popolnoma složna. Londonski politični krogi si tudi ne upajo objaviti nikakega predloga glede Borovega naslednika. Tiho upajo, da bo izbrana oseba, proti kateri ne obstojajo taka nasprotja kakor je bilo pri Boru-Komarowskem. V Londonu bi najrajši videli, ako bi poljska begunska vlada položaj vrhovnega poveljnika sploh odpravila, s čimer bi odpadli vsi spori glede poveljnika in njegovih pooblastil.

Za angloameriško stališče je značilno pisanje lista »Washington Post«, ki se ga rad poslužuje ameriški predsednik. List kratko ugotavlja, da niso dobili varšavski Poljaki nikake pomembnejše zunanje podpore, ker bi bilo to za Anglijo in Zedinjene države zvezano s prevelikimi stroški, s sovjetske strani pa so podprli varšavske horce šele takrat, ko je bilo prepozno. Več ameriški takt, ne ve povedati. S pisanjem potrjuje le to, kar je bilo znano že od začetka: Upor varšavskega podtalnega pokreta ne zanima več njegovih pobudnikov Anglije, Zedinjenih držav in Sovjetske zveze. Enemu je bila cena za pomoč prevelika, drugemu pa se pomoč ni zdelala potrebna. Vsi so znotaj popolnoma složni. Ravnodušno zaključujejo varšavsko poglavje, ne da bi se razburjali, ker spada tudi ta krvava pustolovščina v seznam vojnih zločinov.

Moskovski očitki

varšavskim upornikom

Stockholm, 7. okt. Radio Moskva tudi v nekem uradnem pregledu mednarodnega položaja, da je prišla varšavski upor poljska begunska vlada samo iz »prestižnih razlogov« in brez soglasja z zavezniškimi vrhovnim poveljstvom in vrhovnim poveljstvom Sovjetske vojske. Vojda tega upora, general Bor, ki se ni niti enkrat po-

kazal v Varšavi, je ta upor prav tako zločinski končal, kakor ga je pričel. Podvzel ni ničesar, da bi omogočil prebivalcem Varšave prehod v boljše pogoje postojanke ali k poljskim četam.

Radio Moskva razširja tudi izveštje iz lublinskih poljskih listov, ki ostro napadajo poljsko begunsko vlado v Londonu. Tako označuje »Gazeta Lubelska« imenovanje Bora na mesto Sosnovskega kot izdajanje poljskega naroda. »Rzecz Pospolita« piše, da je moralo poljsko glavno mesto s tragičnimi žrtvami in razvalinami plačati poizkuse Sosnovskega in Bora, da bi s predčasnim pričetkom upora rešila svojo stranko. S to njihovo stranko, ki je dovela do septembra 1. 1939, in do sedanjega uničenja Varšave ni nobenega kompromisa. Politično življenje Poljske bo dočel samo poljski osvobodilni odbor.

Varšavski nauk

Oslo, 7. okt. Upajmo, da bodo varšavski krvavi nauk razumeli tudi izven Poljske, piše norveški list »Aften Posten«, ko razpravlja o »poljski tragediji«. Po dveh mesecih brezupnega boja vlada sedaj mrtva tišina nad področjem, ki je bilo nekoč Varšava. Zgorele ruševine in stotisoči mrtvih so učina, ki jih je morala Poljska plačati, ker je mislila, da lahko še vedno zaupa Angliji in da se lahko zanese na »sovjetsko osvoboditev«. Norveški list objavlja kronološki pregled dogodkov v Varšavi, ki jasno dokazuje izdajstvo Anglije in Sovjetske zveze.

Stockholm, 8. okt. Britanski list »Economist« komentira dogodke v Varšavi in ugotavlja, da so varšavski uporniki »s krvjo započeli svojo zvestobo do Mikolajczakove vlade v Londonu«. Upor v Varšavi je jasno pokazal, v koliki meri zastopajo londonski begunski Poljaki poljski narod. Upor ni bil omejen na majhne vojaške skupine, marveč so se ga udeležile široke množice naroda.

seglo v obrambne boje pri Piliju. Japonski letalci so brez izgub uničili 40 sovražnikovih letal na tleh. Branilci na otoku, ki še vedno močno branijo hribovito ozemlje sredi otoka, so bili s tem močno razbremenjeni.

Japonski napad na ameriško oporišče

Tokio, 8. okt. Agencija »Domei« javlja z nekega japonskega oporišča na srednjem Pacifiku: Zvečer 1. oktobra so japonski letalski oddelki nenadno napadli sovražnikovo letališče na otoku Piliju ter z odmetovanjem bomb in strojnimi ognjem uničili 20 izmed 45 na zemlji razpostavljenih letal. Nadalje so uničili japonski letalci na letališču dve skladišči ter zažgali eno sovražnikovo prevozno letalo. Vsa japonska letala so se vrnila na svoja oporišča.

Japonci zavzeli Fučau

Tokio, 7. okt. Japonski glavni stan javlja: Potem, ko so zlomili naš oddelki odpor 80. čunginske divizije, so 4. oktobra zjutraj zasedli mesto Fučau.

Zatamnitev od 18.30 do 5.30

Svečan pogreb generala Rudolfa Schmunda

Tannenberg, 7. okt. Sef-adjutant vojske pri Führeru in šef vojaškega personalnega oddelka pehotni general Rudolf Schmundt je 1. oktobra podlegel težkim poškodbam, ki jih je dobil pri atentatu na Führerja dne 20. julija. Kot najozlogovitejši sodelavec, sijajen častnik in goreč narodni socialist je kronal svoje življenje s požrtvovalno smrtjo za Führerja.

V počastitev pokojnika je odredil Führer državni pogreb. V petek popoldne je bil v nemškem templu junakov v Tannenbergu svečan pokop posmrtnih ostankov umrlega generala. Maršal Busch je kot bivši pokojnikov polkovni poveljnik po Führerjevem nalogu proslavil delo in osebnost generala Schmunda ter izrazil v svojem govoru žalovanje vsega nemškega naroda.

Ko pogrebu so se zbrali številni visoki zastopniki vojske, stranke in državne uprave. S svojo prisotnostjo so počastili pokojnikov spomin maršali Kei Busch in Manstein, Reichsleiterja Bormann in dr. Dietrich, minister grof von Schwerin-Krosigk, generalni polkovnik Guderian, Jodl, Harpe in Hoth ter od letalstva vitez von Grein in Stumpff, državni minister dr. Meissner, Gauleiter Stuert, Führerjev adjutant SS Obergruppenführer Schaub, kontreadmiral von Puttkammer ter številni ostali generali vseh rodov vojske.

Valonska delovna služba

Berlin, 7. okt. Vojda valonske ljudske skupine, odklopanec s hrastovim listom Obersturmbannführer vojske SS Leon Degrelle je uveljavil 30. septembra delovno obveznost za vse mlade valonske moške, stare 17 let, nadele v sporazumu z generalnim pooblaščencom za delovno uporabo Gauleiterjem Saucklom tudi za vse moške letnikov 1924-25, ki so bili pred 1. septembrom 1944 na delu v Nemčiji, za vsa valonska dekleta v starosti od 17 do 25 let in poročene žene, ki nimajo otrok. Delovna služba se bo opravljala v Nemčiji. Za sedaj bodo morali moški služiti tri mesece, dekleta pa šest mesecev. Vsi obvezniki se morajo javiti najkasneje do 31. oktobra pri pristojnih prijavnih uradih nemške delovne službe.

Novi italijanski policijski šef

Milan, 8. okt. Uradno poročajo iz italijanskega glavnega stana: Dosedanji šef državne policije Cerruti je iz osebnih razlogov izstopil iz službe. Na njegovo mesto je bil imenovan general Rendo Montagna za policijskega šefa. General Montagna, ki je eden izmed najstarejših fašističnih horcev, je zavzel prejšnji vodilni položaj, ki je bil do svojega imenovanja za policijskega šefa poveljnik vojskega okrožja v Piemontu.

Eden o rogu italijanskih kolonij

Ženeva, 7. okt. Britanski zunanji minister Eden je izjavil te dni v spodnji zbornici na neko vprašanje, da Italijanom ne bodo vrnjene kolonije, in je s tem najavil rop teh kolonij. Ta izjava je nov dokaz, kakšen pomen imajo angloameriške obljube, na katere je mislila, da se bo lahko sklicevala Bonomijeva Italija kot nova zaveznica. Kakor javlja agencija Reuter, je poročal britanski veleposlanik v Italiji, da je Bonomi zelo zaprepačen nad to Edenovo izjavo, s katero je označil angloameriško namero, odvzeti Italijanom vsa prekomorska posest. Politično misleči Italijani so bili s to izjavo zadržani in svoje legatarge. S tem je tudi močno trpel ugled Bonomijeve vlade.

Togliatti zahteva oblast

Bern, 8. okt. Če je še kdo dvomil nad boljševiskimi nameni v Italiji, ga je poučil govor italijanskega komunističnega voditelja in aktivnega ministra Togliattija, ki ga je imel v Rimu o priliki obiska nekega odposlanca moskovskih funkcionarjev. Ves govor je bil ena sama zahteva, da se v Italiji boljševismu prizna oblast.

Izjavil je, da gradi komunistična stranka sedaj v Italiji močno in daleč razpredeno komunistično organizacijo. Zahteval je nadalje omejitev zavezniškega nadzorstva, ker moti svobodni razvoj. Komunistična stranka v Italiji se čuti sposobno, da reši italijanske probleme ter da prevzame vodstvo v boju za bodočnost dežele.

Bivši vichyski ministri prepeljeni v Pariz

Bern, 8. okt. Švicarska poročevalska agencija javlja, da bodo bivše ministre vichyske vlade Flandria, Peyroutona, Tignancourtja in generala Bergereta, ki so sedaj v Alžiru, prepeljali v Pariz. Isto poročilo javlja, da je sovjetsko-ruski veleposlanik Bogomolov obiskal de Gaulle. Bern, 8. okt. Švicarski socialdemokratski list »Peuple« obtožuje Roosevelta, da hoče sabotirati de Gaullovo vlado v Parizu, ker noče odstopiti bogastva Francije in francoske severne Afrike severnoameriškim trustom. To dokazuje, ugotavlja list »Peuple«, da Roosevelt še vedno sodeluje z ameriškim denarnim močnogi.

Pomanjkanje kuriva v Parizu

Madrid, 8. okt. Mestne oblasti v Parizu so objavile, da mora prebivalstvo računati s tem, da najmanj do januarja ne bo moglo kuriti v svojih stanovanjih.

Položaj Švedske

Stockholm, 8. okt. Kakor javlja agencija TT je imel švedski min. predsednik Hausson o priliki dneva prostovoljne združitve govor, v katerem je poudaril, da Švedska danes mnogo manj kot prej upa na možnost, da bi ji bil ohranjen mir. Švedska mora po možnosti ojačiti svojo silo, da bi zavarovala mir in svobodo.

Velebitka severno od Aachna se nadaljuje z nezmanjšano silovitostjo

Pri Epinalu obkoljena sovražnikova bojna skupina — Nemški protisunek na etruskem Apenninu — Močan sovjetski pritisk na dunavskem in južnomadžarskem področju

Führerjev glavni stan, 8. okt. DNB. Vrhovno poveljništvo oboroženih sil objavlja:

Ob nizozemsko-belgijski meji, posebno ob Westerscheldi, se nadalje ogorčeno bori.

Velebitke na področju severno od Aachna se nadaljujejo z nezmanjšano silovitostjo. Američani so tam tudi včeraj po silni topniški pripravi in z uporabo močnih oddelkov bojnih letal nadaljevali napade, vendar so običajni vsi njihovi napadi v bojih za bunkerje in izgrajena oporišča, ki so jih naše čete trdovratno branile. V teku so še teži boji za nekatere vdore.

Ciščenje gozda Parroy dobro napreduje. Severnozahodno od Epinala smo obkolili sovražnikovo bojno skupino. Na obeh straneh Remiremonta se ojačuje sovražnikov pritisk.

Pred našimi obalnimi oporišči sta se ojačila topniški ogenj in bojno delovanje pehote.

London smo nadalje obstreljevali z motilnim ognjem »V 1«.

Na etruskem Apenninu je ameriška 8. armada po silni topniški pripravi zopet pričela napadati. Padalski lovi in grenadirji so vrgli sovražnikove napadalne skupine v protinapadu nazaj na njihove izhodiščne postojanke. Sovražnikov vdor v gorah zapadno od Roccaseca Casciata smo zajeli.

Neka višinska postojanka ob izviru Rubikona je večkrat menjala gospodarja.

Na Balkanu se nadaljuje močan sovražnikov pritisk ob izlivu Tise, pred Beogradom in Zajecarjem.

V južni Madžarski so se razplameli silni boji z nadalje napadajočimi boljševiskimi oddelki, posebno za prehode pri Kreišu. Ob prelazih Gozdskih Karpatov so boljševiski nadaljevali napade, ki pa smo jih odbili v protisunkih. V bitki za prelaze vzhodnih Beskidov so hlabro se boreče čete pod vrhovnim poveljstvom general-

nega polkovnika Heinricha, ki jih je uspešno podprlo naše letalstvo, preprečile vse boljševiske poskuse probojev na slovaško področje. V tridnih bojih smo tam od 8. septembra uničili ali zaplenili 442 oklopnikov in napadnih topov ter zajeli razen tega 3200 ujetnikov.

Med Memelom in gornjo Vento so naše čete v težkem obrambnem boju z napadajočimi sovjetskimi pehotnimi in oklopniškimi silami. Od 5. oktobra smo uničili v teh bojih 180 sovražnikovih oklopnikov.

Med Dvino in zalivom pri Rigi so potekali ukazani odločilni premiki po narčni. Za nami pritiskajočega sovražnika smo oubili.

Na otoku Osel smo po popolnem uničenju vseh vojnega in naprav opustili Kuresaare.

Na morskem področju pred Jslom v vzhodnem delu vzhodnega morja so sestrelile zastopne indije vojne mornarice 11 sovražnikovih bombnikov.

Pri boljševiskim pritiskom so poizkusili tinski polki moliti naše odločilne premike v severni Kareliji in na Laponskem. Pred Turneje ob švedsko-finski meji je prišlo zaradi finskih sovražnosti do silnih spopadov. Zapadno od Murmanskia so pričeli napadati boljševiski z močnimi silami, flakplamenji so se trdi boji za naša oporišča ob sovjetsko-finski meji.

Nemški lovi so sestrelili na vzhodnem bojišču ob majhnih lastnih izgubah v obeh poslednjih dneh 75 sovjetskih letal.

Med napadi ameriških bombnikov na srednjo Nemčijo so bili posebno prizadeti Kassel, Magdeburg, Merseburg in Bielefeld. Britanski bombniki so napadli Emmerich. Čili sovražnikovih letalskih napadov je bil tudi Breslau in več drugih slezijskih mest. S protiletalskim topništvom v sestavi letalstva in v ogorčenih letalskih bojih smo sestrelili nad Nemčijo in zapadnim bojiščem 121 sovražnikovih letal med njimi 75 štirimotornih bombnikov.

Naraščajoča silovitost bojev na zapadu

Berlin, 7. okt. Nadaljnji teži boji na področju severno od Anversa so merilo za veliko angloameriške oskrbovalne skrbi. Nepristano pošilja sovražnik v bitko nove sile, ker upa, da bo na ta način prišel v oblast luk ob nizozemski obali. Kanadi so žrtvovali že stotine oklopnikov in številne polke, ne da bi napredovali deslet več kakor par kilometrov. Tudi v petek so zaradi silnih nemških protinapadov le malenkostno napredovali.

S temi napori sovražnik istočasno potrjuje, kako so junaški branilci francoskih luk prekrizali načrte invazijskih armad. Sebe po dolgotrajnih in izgub polnih bojih je zavzel sovražnik nekaj teh luk, ki pa so bile povsem neuporabne. Zato se mu doslej tudi ni posrečilo izvozovati na zapadu kakšne zmage.

Posebno velike izgube je utrpela v poslednjih tednih britanska armada. Zaradi zmanjšane bojne moči te divizije je moralo sovražnikovo vrhovno poveljništvo zmanjšati severni del vzhodnega področja pri Nimvegenu. V nadaljevanju svojega napada so ustvarile nemške čete nadaljnja prednostja ob spodnjem Renu in so potisnile svoje črte 20 km južno od Arnheima. Izjavil se je tudi sovražnikov poizkus, da bi z odmetom več sto padalcev zadržal napredujoče nemške čete. Južno vzhodno od Nimvega so se nadaljevali teži boji pri Overloonu. Severno od Aachna so nemške čete močno napadle Američane, ki so vdrl pri Palenbergu. Vseled osredotočenega ognja nemškega topništva in protinapadov nemških čet so morali opustiti prednosti, ki so jih dosegli prejšnjega dne z velikimi izgubami. Kljub velikim izgubam so nadaljevali Američani svoje sunke, ki so izvali tudi južno od Palenberga silne menjajoče se boje.

V južnem delu zapadnega bojišča so bili prav tako samo ogorčeni boji »na mestu«. Nemške čete so krvavo odbile vse sovražnikove napade južnozapadno od Metzja ob Fort Driantju. Vzhodno od Lunevilla in v gozdu Parroy. Vzhodno od Ramberlvera in Remiremonta so Američani nadalje močno napadali, vendar so le na dveh mestih malenkostno napredovali. Težišče bojev se je pomaknilo na področje južno vzhodno od Remiremonta, kjer so se razplameli na gozdnem ozemlju Foret de Longueoutta trdi boji s krajevno vdrim sovražnikom. Poizkusi Američanov, da bi razširili svoj vdor, so se zrušili v ognju nemškega topništva, ki obvladuje višine in v protisunkih nemških oddelkov.

Naraščajoča trdota bojev na zapadnem bojišču je razvidna tudi iz tega, da se nemške čete v petek uničile dvakrat toliko sovražnikovih oklopnikov kakor prejšnje dni. Uničili so skupno 85 oklopnikov in oklopniških izvidniških voz ter uničile ali zaplenile razen tega še številna druga oklopniška vozila in topove.

Berlin, 7. okt. Vojni poročevalci DNB-ja na zapadu Alex Schmalbus poročajo:

Trajne težke boje na področju južno in južnozapadno od Arnheima vedno narekujejo bolj uspešni nemški napadi. Posebno ogorčene so bile borbe pri Elstu. Južnozapadno od Wagingena so dosegli nemški napadniki kljub žilavemu sovražnikovu odporu kraje Opheusden, Dode, waard in Hien. Nadalje je uspešno nemškim četam napraviti zapadno od Arnheima nadaljnja prednostja preko spojnega Rena. Sicer pa priča neprestano kopičenje št. rih zborov angleške 2. armade na vrhu prehoda, tje v trikotju Arnhem-Nimwegen-Hertogenbosch o pripravah za vele-napad na rensko-vestfalsko industrijsko

ozemlje. V nasprotju s pretiranimi sovražnikovimi vestmi o uspehih na drugem težišču pri Aachnu se mora ugotoviti, da se hudi boji severno od mesta sicer nadaljujejo, a da jih zemljepisno označujejo še vedno kraja Palenberg in Ulbach. Borbe so tu izredno ogorčene ter jih bijeta obe strani z največjo silovitostjo. Američani uporabljajo zaradi boljšege vremena zopet močnejše svoje letalstvo. Nemcem se je posrečilo zajeti krajevni vdor pri Kerkradi, sredi med Aachnom in Geilenkirchom.

Borba za Dunkerque

Berlin, 8. okt. Po preteku premirja v petek ob 10. dopoldne so pričele številne sovražnikove baterije močno obstreljevati trdnjavoško področje Dunkerqua. Nemško topništvo je odgovorilo na to obstreljevanje, uničilo več sovražnikovih topov in razpršilo sovražnikove čete.

Opustošenja v Stuttgartu

Berlin, 7. okt. Pri zadnjem terorističnem napadu na Stuttgart so uničili napadalci med drugim starodavno cerkev Sv. Leonarda, cerkev sv. Pavla in cerkev sv. Petra. Hudo poškodovane so bile bolnišnice cerkev, Paul-Gerhardova cerkev ter Matjeva cerkev. Sedaj lahko uporabljajo le še prav malo cerkva. List »Das evangelische Deutschland« ugotavlja, da je zadela ista usoda župnišča in druge slične ustanove. Posebno hudo je bila prizadeta evangelijska družba z vsemi svojimi napravami: pisarno, knjižnico, šarlatinim domom in diakonsko šolo. Vse te naprave so popolnoma uničene. Zelo je poškodovan svetovno znani württenberški biblijski zavod. Neuporabna je tudi evangelijska diakonska hiša.

Velike ameriške izgube

Stockholm, 7. okt. Kakor javlja »Daily Express« je ameriški vojni minister Stimson priznal, da znašajo ameriške izgube po Pearl Harbourju 400.000 mož, med njimi 63.017 mornarjev. Pri teh številkah vzbuja pozornost visoki delež mornariških izgub glede na priznane izgube kopnenih sil in nerazjasnjeno nasprotje teh razmeroma nizkih izgub mrtvih, ranjenih in pogreanih v primerjavi s prav tako uradno priznanimi izgubami v ameriški armadi, ki so nastale zaradi »nevojnih nesreč« in ki znašajo 94.000 mož. Vojni minister Stimson torej še vedno ne prizna vsega.

Pred predsedniškimi volitvami v Zedinjenih državah

Ženeva, 8. okt. Glavni urednik turškega lista »Akšas« piše o vojnem položaju med ostalim. Odločilna zmaga nad Nemčijo pred zimo je za zavezniške politične nujnost, kajti če v mesec bodo v Zedinjenih državah predsedniške volitve, pri katerih bo igral vojni položaj veliko vlogo. Če zaveznički, ki morajo iz različnih razlogov čim hitreje dokončati vojno v Evropi, ne bodo pred zimo dosegli odločitve, bodo zašli v velike težave, kajti na vzhodnem bojišču so se operacije skoraj ustavile. Če se bo nadaljevala ta stagnacija na vzhodu, bodo imeli Nemci možnost, da premeste svoje sile od vzhoda na zapad.

Bivši rumunski kralj Karol se vrača

Ženeva, 8. okt. Kakor javlja angleška poročevalska služba, je bivši rumunski kralj Karol obiskal mehiškega državnega predsednika Avila Camacho v postovnih avdenci. Bivši kralj Karol je izrazil namero, da se bo vrnil z g. Lupescu nazaj v Rumunijo.

Pogreb treh jelendolskih žrtev v Ljubljani

Mogočna udeležba zavednega občinstva pri pogrebnih
svečanostih — Pretresljivi spominski nagovori

Ljubljana, 8. oktobra.

K ljubljanskemu pogrebu jelendolskih žrtev Jožeta Baraga, Danila Ferjančiča in Pavla Poženela, ki je bil večeraj popoldne z 12.30, križu, se je zbral res velik žalni zbor. Poleg svojcev, sorodnikov in znancev so se pogrebu udeležili tudi člani komisije, ki je vodila izkopavanje pri Jelendolu, ter predstavniki mesta, številnih institucij in organizacij. V zelo velikem številu so prišli k pogrebu v Ljubljani bivajoči begunci zlasti iz Begunj, Grahovec, Starega trga, Blok ter ostalih krajev Notranjske. Prišla je tudi močna delegacija domobrancev iz Blok, Starega trga in Loškega potoka.

Ko so ob 3. popoldne prenesli krste iz kapele sv. Andreja, kjer so počivale, pred molitnico na Zalah, je monah dekan Škrbec z asistenco štirih duhovnikov opravil žalne molitve. Salezijski pevski zbor je zapel žalostinko »Nad zvezdami«. Na govorniški oder je stopil kaplan Tomazin, ki je bil lani skupaj z jelendolskimi žrtvami v Ribnici zaprt v Ribnici in se je le po naključju rešil smrti. Dejal je med drugim:

»Bog je dopustil, da sem se rešil iz komunistične smrti ribniških zaporov. Zvezane, opljuvane in zmerjane za najhujšimi izrazi iz komunističnega slovarja so nas lani 15. septembra pripeljali v Dijski dom v Kočevju. Od utrujenosti smo popadali po tleh. Po desetih dneh, polnih mučne negotovosti, so nas peljali k zasiljanju, kjer so hoteli izsiliti iz nas priznanje, da smo izdali slovenski narod. A povedali smo, da smo vse, kar smo delali, delali le za blagor ljudstva. 1. oktobra smo prešli skupno obhajilo, naslednji dan, 2. oktobra, so nas odpeljali v ribniške kasarne. Celo noč so nas popisovali, jutraj so stopili v sobo, kjer nas je bilo 150 skupaj zaprtih, in nas zasramovali. Komunistični »ministri« in na koncu svojega govora dejali: »Nekaj od vas jih bo izpuščenih, drugi bodo obsojeni na prisilno delo, večina od vas izdajalcev pa bo obsojena na smrt.« Nato so vrata zaprli. Prednje so postavili mitraljeze. Od 15. oktobra smo se pripravljali na mučeniško smrt. Edina uteha nam je bila molitev. 15. oktobra zvečer ob 7. so se vrata celice odprla. Marko Vrhunec je klical ime, med njimi ste bili tudi vi trije. Odpeljali so vas v spodnje prostore, kjer so vam prebrali obsodo, da ste obsojeni na smrt. Nič niste jokali, ne vzdihovali, le mogočni zadnji »Zbogom!« je zadonel do vseh celic. Zvezane so vas odpeljali v noč, nekje v daljavi so zaregljale strojnice, vaša kri je napojila zemljo.

Skoraj leto dni ste počivali v Jelendolu. Danes, ko vas polagamo v blagoslovljeno zemljo, se vprašamo: ali ste bili izdajalci? Ves Stari trg in Grahovec vesta, da ni Baraga Jože nikogar izdajal. Ko je videl, s kako pogubo preti komunistem, je zastavil vse sile, da reši narod. V imenu Grahovec se ti zahvaljujem za vse. Plača naj ti Bog v nebesih.

Tudi tebe, dragi Danilo, občinski tajnik na Bloku, so proglasili za »izdajalca«. Torej je bilo »izdajanje« tvoje garanje za blagor Bločanov, za preskrbo ljudstva, za rešitev neštehtih iz internacije. 3000 Bločanov prisega, da je bil Danilo Ferjančič najboljši sin slovenskega naroda. Ob urli slovesa je zbrana ob tebi tvoja družina.

Prisel je tvoj župan in občinski možje. Zahvaljen za tvoje delo!

Dragi Pavle, si bil mar ti izdajalec? Sami komunisti so priznali, da si deloval za dobrobit Loškega potoka. Vsi so te imeli radi, tvoja smrt je vse prizadela. Tvoje ime bo ostalo z zlatimi črkami zapisano v zgodovini Loškega potoka.

Prosimo pri Bogu, da vaša žrtev ne bi bila zaman in da se bodo spreobrli še zadnji zaslepljeni ter stopili skupno z nami v borbo proti komunizmu. Vaša trupa naj mirno počiva v slovenski zemlji, duše pa naj uživajo rajsko veselje! Govor g. Tomazina je na vse naredil najgloblji vtis. Za njim se je od svojega pokojnega prijatelja Pavla Poženela poslovlj g. Lenarčič. Omenjal je dobre lastnosti pokojnika, ki je bil prvi iz prijateljske družbe, ki se je odločil in stopil z oroženo roko v borbo proti komunizmu. Vedno je hrepenel v višine. Danes se je vrnil velik, saj je postal mučenec Gospodov. Žrtev pokojnega Pavleta bo vzpodbudila vse njegove prijatelje, da bodo doprinesli vse za ohranitev vere in rodu in za zatrtje komunizma.

Godba je zaigrala žalostinko in ob njenih zvokih se je razvil z žal dolg pogrebni spreved. Na čelu spreveda so za križem šli otroci z Rakovnika s šopki cvetic v rokah, za njimi domobranci in duhovščina, za krstami pa sorodniki in nato vsa velika množica žalnega zbora.

Ko so vse tri žrtve spustili v grob in so duhovniki opravili poslednje molitve, je spregovoril dekan Škrbec. Vprašal se je, kako je mogel Bog dopustiti vse te neštete žrtve, saj bi brez njegove dopustitve kajnovi otroci ne mogli storiti teh zločinov. To grozno vprašanje lebdí v naših dušah, ko polagamo v grobove te štiri žrtve. Pred skoraj 2000 leti pa je Gospod odgovoril na to vprašanje, ko je dejal: »Poslijam vas kot ovce med volkove. Zavoljo mene vas bodo sovražili. Prišel bo čas, ko bodo mislili, da store dobro delo, če vas umore.« Gotovo je Gospod imel v mislih tudi sedanje čase in tudi slovenski narod, ki te čase preživlja. Danes tisoč grobov po šumih in poljih znova pričajo, da ima slovenski narod gnobeno vero, da je zanj pripravljen preliti svojo kri. Obenem pa pričajo pred vsem svetom, kako globoko ljubi naš narod svoj jezik, svojo kulturo, svojo domovino, svoja izročila, tako da raje umre, kakor pa da bi si jih pustil vzeti. »Za vero in za domovino ste šli v borbo, junaki. Strašna je bila vaša smrt v temni noči sredi globokih gozdov. Strašno je bilo vaše trpljenje, a smrt za vero in za domovino je najlepša. Ziveli boste stoletja v spominu poznih rodov našega naroda. Vi, ki ste s krvo blagoslovili svojo borbo za domovino, družino in vero, prosite, da bi iz vaše krvi zrasel našemu narodu nov rod junakov. Počivajte v miru!«

Ko so odmrli zadnji zvoki turobne žalostinke »Človek, glej življenje tvoje«, je spregovoril prijatelj Poženela v slovo s. Šega in zatrdil, da bodo vsi prijatelji šli po isti poti, pa čeprav vse doleti ista usoda. Otroci so metali v grobove šopke cvetja, volto so padale prve grude prsti na rakve. Počasno so se razhajali znanici in sorodniki, ki jih bo spomin na te tri grobove stalno krepil v njihovem zaupanju v moč vere in v ljubezen do naroda in domovine, ljubezen, ki se ne straši tudi najvišjih žrtev.

Od sobote na današnji dan, ki je minila brez posebnih dogodkov in senzacij, je nastal vremenski prekrat. V naše kraje je zavel val toplega južnega zraka in občutno ogrel ozračje. Prav posebno opazen znak za to so bili zidovi in kamniti tla, ki so se spottile kakor le redkokdaj. Še celo v starih že dobro presušenihih hišah se je širil vonj po svežem ometu, stopnišča pa so bila mokra, kakor bi jih polil z vodo. Ponoči je nekoliko deževalo. V nedeljo dopolne pa je ob časa do časa posijalo sonce in je bil kratek sprehod po njem prav prijeten.

DRŽAVNO GLEDALIŠČE

DRAMA

Ponedeljek, 9. oktobra: zaprt
Torek, 10. oktobra, ob 18.: Jakob Ruža
Red Premierski.

Linhartov »Matiček se ženi« bo o'igran za vse abonmaje, in sicer na žiljo občinstva, ki želi spoznati naraščaj Dramega studia.

OPERA

Ponedeljek, 9. oktobra: zaprt.
Torek, 10. oktobra, ob 18.: Jenufa, Red A

Janaček: »Jenufa«. Libreto je napisal Gabriella Preissova. Delanje se dogaja na vasi v hiši cerkovnice Buryje in obravnava usodo njene pastorkinje Jenufe. Osebe: Jenufa — Heybalova; cerkovnica Buryja — Karlovčeva; starka Buryja — Golobova; Laca Klemen — Ljubiček; Steva Buryja — Uršič; Milnar — Dolničar; Rihlar — Zupan; Rihlarica — Poličeva; Karolka — Bukovčeva; dekla — Sadnikova; Barena — Senegačnikova; Jano, pasirček — Burbičeva. Dirigent: dr. Svara Režiser: C. Debevec.

Zatemnitev od 18.30 do 5.30

SLOVENCI — BERITE

22. SEPTEMBER

1943 — 1944

DOKUMENT
SEDANJOST!

DOBI SE V VSEH KNJIGARNAH
IN ZALOŽBAH

Sprejemanje poškodovanih bankovcev

Šef pokrajinske uprave je z odločbo z dne 3. X. 1944, VIII. No. 5591/14 odredil, da morajo poškodovane bankovce in novčanice, na katerih so še čitljive številke, sprejemati od oblastev in uradov tudi privatne stranke v plačilo. V primeru, da bi se kdo branil sprejeti znesek poškodovanih bankovcev, ki se smejo krožiti v prometu, se lahko smatra, da je odklonil sprejem plačila.

Misli v temnih urah ljubljanskih ulic

Zadnji teden se je ljubljansko prebivalstvo znašlo v izrednih svetlobnih razmerah in številni citatelji se obračajo tudi na nas s prošnjo, da bi temu novemu pojavu namenili malo prostora in obenem na odločilnih mestih morda vzbudili nekaj pozornosti na nekatere izmed onih ljubljanskih potrošnikov električnega toka, ki so jih nedavni dolgi jesenski večeri spravili v slabo voljo in na misel, kako bi se ta slaba volja dala razdeliti enakomerno na ves krog ljubljanskih meščanov.

Eden izmed citateljev je v dolgem pismu popisal svojo pot proti domu in svoje bivanje doma enega zadnjih večerov, ko se mu je med drugim primerilo naslednje:

Hodil sem domov po Cesti 3. maja, kjer je bila že tema kakor v rogu, stisnil sem se na desnem pločniku ob hiše, tako kakor je predpisano po cestnem policijskem redu, toda kljub temu sem kmalu imel prvi »karambol«. Nasproti so mi prišli menda štirje mladeniči, ki so jo v strnjeni vrsti krepko mahali po vsem hodniku. Ko so zadeli vame, so seveda mene obdolžili napotja in nerodnosti in jo godrnjaje ubrali dalje na svojo promadno pot. Ne dolgo za tem mi je neznani lastnik žepne svetilke z rezkim plamenom posvetil naravnost v obraz in odhitel naprej, hip nato pa sem se jaz zaletel v naslednjega pešca, ki ga seveda, oslepljen od prejšnje žarnice, nisem mogel opaziti. Tudi ta sprehajalec ni bil zadovoljen z mojo navzočnostjo, toda kljub vsem zamudam in neprilikam sem slednjič še pred večerjo priromal domov s celimi udi.

V kuhinji pa je bilo ta večer vse narobe. Hiša v temi, na stedišču pa je poleg moje žene kuhala večerjo še sosed, in sicer ob starih svečkah z božičnega drevesca, ki so durja za drugo naglo in prenapeto dogorevale. Večerja je bila ta večer površno pripravljena, ker smo prehitro porabili vse svečke, potem pa nam ni preostalo drugega, kakor da smo se okrog 8. ure spravili pod odeje. Spanca sem imel ta večer mnogo preveč in tako sem se prvič zbudil že okoli polnoči. V sobo je udarjala skoraj dnevna svetloba in ko sem pogledal skozi okno, sem videl lep kos lune na nebu, delo po mestu pa so še svetle številne obločnice, prav tiste, ki zvečer ob 7. uri še niso bile prižgane, pač pa so prav tisto

Vatikanski protest proti degolistični samovolji

Stockholm, 8. okt. Reuter je nedavno objavil protest uradnega vatikanskega lista »Osservatore Romano«, ki je v tork z ostrimi besedami pozval zaveznike, naj napravijo konec tatvinam in nasilstvom, ki jih povzročajo degolistične čete med domačini v Italiji. Vatikanski list piše, da so nasilstva proti civilnemu prebivalstvu, zlasti ženam in otrokom, tatvine in motnje javnega reda značilne za obnašanje teh čet. Položaj še otežkoča dejstvo, da so izjavili poveljniki, da niso sposobni, da bi kaznovali ali preprečili taka dejanja. Vasi in nekatere pokrajine so prišle zato v popoln nered.

Angleško-ameriška pomorska konkurenca

Amsterdam, 8. okt. Ameriški list »Commerce« pravi v svojem uvodniku, da morata skleniti Velika Britanija in Amerika sporazum, ako se hočeta izogniti uničujoči medsebojni pomorski tekni. Britanci hočejo zgraditi po vojni nove brodirve ladij, ki bi bile namenjene za posebna trgovska poto ter uvešči posebne tpe trgovskih ladij. Tako specializirana trgovska mornarica bi vodila do hudega konkurenčnega boja z Zedinjenimi državami in ostalimi deželami Zedinjene države ne morejo voditi svoje politike v brez-zračnem prostoru. Zato so nujno potrebna posvetovanja in razgovori z ostalimi narodi, ako hočejo preprečiti »semomorski konkurenčni boj v prekomorski plovi«.

Pronicanje Američanov v Sudan

Berlin, 8. okt. Londonski list »Africa World« objavlja, da je zgradilo ameriško letalstvo 20 milj od Kartuma, sudanskega glavnega mesta, veliko letališče, ki ga bodo uporabljali za potrebe ameriškega letalstva tudi v miru.

Čungkingški finančni minister pri Rooseveltu

Amsterdam, 8. okt. Reuter javlja iz Washingtona, da se je predsednik Roosevelt večer sestel s podpredsednikom čungkingške vlade finančni ministrom Hsangsai Kungom.

Pred izpopolnitvijo angleške vlade

Stockholm, 8. okt. London, radio javlja: »V kratkem pričakuje imenovanje ministra za socialno zavarovanje. Poleg tega bo kmalu imenovan tudi minister za civilno letalstvo. Ta minister bo član zgornje zbornice ter upajo, da bo imenovan še pravočasno, da se bo lahko udeležil debate o civilnem letalstvu, ki se bo vršila prihodnji teden v zgornji zbornici. Pričakujejo, da bo vodil minister britanske delegacije na konferenci za civilno letalstvo, ki bo prihodnji mesec v Washingtonu.«

Ukinjeni francoski listi

Bern, 8. okt. Kakor javlja »Exchange« iz Pariza, je objavil francoski uradni list seznam vseh onih časopisov in tednikov, ki so bili takoj ukinjeni. Prizadeti so vsi časopisi, ki so bili ustanovljeni po 23. juniju 1940 ter tudi oni, ki so se prej obstojali, pa so izhajali v zasedenem delu Francije še 14 dni po 25. juniju in v nezasedeni Franciji dva tedna po 11. novembru 1942. Nadalje so prepovedani tisti tedniki, katerih izdajatelji ali lastniki so »kolaboracionisti«.

„Čiščenje v osvobojeni Belgiji“

Stockholm, 8. okt. »Citilne akcije v osvobojeni Belgiji« so se ojačile, poročala londonski dopisnik nekega goteborskega lista. Ječe se polnijo tako naglo, da je bilo treba urediti več koncentracijskih taborišč, da so pozaprli vse aretirance. V Bruslju so aretirali 12.000 ljudi, v vsej Belgiji 25.000. Pod pritiskom javnega mnenja delujejo belgijska sodišča s povečano naglico. V nekaj dneh je bilo v Bruslju izrečenih 100 smrtnih obsodb.

Uničevanje umetnin v Italiji

Stockholm, 8. okt. Ravnatelj london. narodne galerije sir Kenneth Clark je bil prišljen podati značilno priznanje. »Res je,« je izjavil, »da so povzročila naša bombardiranja v Italiji grozovite izgube. Uničili smo na pr. freske v Padovi, tempelj v Riminju in cerkve v Milanu, ki spadajo deloma med najčastitljivejše zgradbe krščanstva. V Franciji smo napravili ogromno škodo v Rouenu in Caen je le še kup razvalin.«

Pri tem skromnem delnem priznanju anglo-ameriškega kulturnega barbarstva je izjavil nadalje: »Kar se tiče umetnin v Louvru in ostalih francoskih muzejih, smo slišali v poslednjih letih mnogo poročil, da so jih oropali Nemci. Tako so na pr. trdili, da se nahaja znamenita slika »Mona Lisa« v Nemčiji. Večkrat so me prosili, da izrečem svojo nevoljo nad tem vandalstvom. K sreči sem molčal. To ni nič drugega kakor lažljiva agitacija. Razen dveh nemških slik nisvo odstranili iz Louvra ali katerikoli drugega francoskega muzeja niti eno umetnino. To je potrdil tudi generalni ravnatelj lepih umetnosti v Franciji.

Jasneje ne bi mogel nobeden podati nasprotstva med brutalnim angleško-ameriškim kulturnim barbarstvom in nemškim spoštovanjem umetnin, kar so dokazali Nemci v tej vojni tako v Franciji, Italiji, Grčiji in tudi drugod.

Radajniška skupina Jadransko Primorje RADIO LJUBLJANA

PONEDELJEK, 9. OKTOBRA

7.—7.10: Poročila v nemščini — 7.10—9: Jutranji pozdrav Vmes od 7.30—7.40 poročila v slovenščini — 9.—9.10: Poročila v nemščini — 12.—12.30: Opoldanski koncert — 12.30—12.45: Poročila v nemščini in slovenščini, napoved sporeda — 12.45—14: Salonski orkester vodi A. Dermalj — 14.—14.10: Poročila v nemščini — 14.10—15: Vskakemu nekaj — 17.—17.15: Poročila v nemščini in slovenščini — 17.15—18.30: Prenos osrednjega nemškega sporeda: Pisano polje, daj židane volje — 18.30—18.45: Glasbena medija — 18.45—19: Segave besede: Jože Dular: Dolenjske zgodbe — 19.—19.30: Sramek »Stirje fantje« — 19.30—19.45: Poročila v slovenščini — 19.45—20.00: Aktualno predavanje (prenos) — 20.—20.15: Poročila v nemščini — 20.15—21.30: Iz »nemškega sveta« — Stvaritev Giuseppeja Verdija, ob obletnici njegovega rojstnega dne — Radijski orkester vodi D. M. Siljane, poljsko: V. Heybalova, Ks. Vidaličeva, Fr. Golobova, J. Lipušček, Vek. Janko in Komorni zbor — 21.30—22: Drobni napisi — 22.—22.15: Poročila v nemščini in napoved sporeda — 22.10—23: Pod južnimi zvezdami — 23.—24: Prenos osrednjega nemškega sporeda.

Grob za grobom se vrsti...

V času od 29. septembra do 5. oktobra so umrli v Ljubljani: Cerček Viga, 28 let, šivilja, Pohlinovala 1; Jevc Ivan, 67 let, delavec in posestnik, Tržaška 124; Boštjančič Mira, roj. Novak, 29 let, žena tiskarja, Staničeva 8; dr. Pretner Marjan, 86 let, odvetnik, Pražakova 15; Levstik Zora, roj. Rjavce, 29 let, žena zasebnega uradnika, Aleševca 19; Turšič Ana, roj. Kovac, 82 let, upokojenka tobačne tovarne, Rožna dolina cesta XVII, št. 12; Grad Janko, 69 let, okrajni šolski nadzornik v p., Predovčeva ulica 25. V ljubljanski bolnišnici: Glavan Elizabeta, roj. Debevec, 50 let, žena parketarja, Sv. Florjana 32; Rupnik Terezija, 54 let, žena posestnika, Zagradšče 3; siško Jože, 40 let, mestni delavec-kurjač, Gerbičeva 16; Grabnar Ivan, 38 let, hlapec, Dolenjska 26; Bavdek Ivan, 48 let, čelvar-hisar, Kulkaka 4; Velike Lašče-Kočevje: Gorenc Marija, 20 mesecev, hči mestnega delavca, Cesta v mestni log 83; Pengal Ana, roj. Klinar, 65 let, žena železničarja v p., Vodovodna 22; Zajc Franciska, roj. Pagon, 54 let, strokovna učiteljica v p., Gregoričeva 12; Hrastnik Marjan, 6 let, sin delavca, Izanska 34; Jagodic Franc, 64 let, železničar v p., Hranilniška 10; Kvas Franciska, roj. Šlibar, 70 let, raznašalka časopisov, Milčinskega 3; Ložar Marija, 64 let, užitarica, Snehber 22; Meglič Anton, sin posestnice IG 79; Kurat Franc, 64 let, zidarski pomočnik, Pot na Drenikov vrh 3.

FRIZERSKI APARAT

za trajno ondulacijo
z 32 gredi proda —
Popit Viktor, Ljubljana,
Cankarjevo nabrežje št. 3.

Kar hočete

Lep uspeh sobotne premiere v Drami

Pesem in glasha. Norčiji in burkavosti za jehas in pol. Pa še nedolžnih potegavščin, splet, šal, zbadljivke in strelce od začetka do kraja. Takšna je Shakespearejeva sloveča veseliga »Kar hočete« oz. »Na večer Svetih treh kraljeve«. Soli in popra je natrosil vanjo na pretek. Niti in izprepletov je toliko, da bi se v tej mreži še pajek izlepa ne spoznal. Vse se stekalo v neverjeten vzlet. Konec prinaša poljsko in dva neskončno presenečena parka. Gledaš te postave in potave, poslušas jih, čudiš se jim. Zabavaš se ob vredini njihovih razgovorov, smehljáš se ob dovpih, ne malokrat otrških burkah in notegavščinah. Toda nad vsem tem kraljuje mladost in ljubezen. In uživa ob pesniški besedi župančičevskega prevoda. Kar hočete? Resnično si občinstvo v naših časih želi tega »Kar hočete«.

Prof. O. Šest je star praktik v posredni organizaciji takšnih veselih iger. Tudi v zasedbi vlog je imel srečno roko. Poskerbel je za čim lahkotnejši potek igr. Vnania slika, ki je zelo lična in smiselna, je delo scenografa inž. Franza Ustretznog scenografa inž. oškrbel H. Svetel. Mnogo zravlega okusa odkriva jo krstumi, ki so bili ukrojeni po zamisli D. Kačerjeve.

Olivia je podala Saričeva. Njeno podobo odlikuje dostojna mirnost, v vseh izraznih sredstvih dosegana tina. Njena vročica razodeva lepoto zvoka in dika. Viola B. Rashergerjeve, ki stona v zadnjem času upravičeno v ospredje, ka-

že živahen temperament, vnano prikupnost, mladostno vznemirjenost. Marija Svetelove je veselo razposajena, hudomušna, kakor iz resničnega življenja na oder presajena. Drenovčev Orsino je dostojanstven, v pretehtani zadržanosti učinkovit lik. Vloge te vrste so njegova nesporna domena. Severjev norec je do poslednje izrazne inčine premerjena odrska prikazen. Kabineta stvaritev Norčevega protitežje je posebej bog v Gregorinovem odlično razčlenjenem, nalezno čudnašem, sitarskem in patetičnem samoljubnem dvorniku Malvolu. Shakespeare si je tukaj temeljito privoščil blazirano dvorjansko gosposko. Pečekov pijančarski vitez Tobija, ki ima celotno dvojnikov v svetovni književnosti vzneta obilica dobrega razpoloženja. V komedijsko krotkarsko družino spada tudi Janov vitez Bledica. Jan, ki prehaja uspešno v komično stroko, je plastično izoblikoval smešno podoben tendekarskega bradomolnega viteza ljubimca Nagačev bratovščini, ki je skovala nakano proti Malvolu, se pridružuje Gorinškov nevihani Fabian. Nakrstov Sebastijan kipi v mladostnem zanosu. Močno začrtani podobi sta V. Skrbniškov Antonio in P. Kovičev pomorski kapitan. Umešno so se sodelovali Lipah kot kapucin. Bitene, Miklavce, Verdonkin in Raztresen.

Vesela igra je bila vestno, dobro pripravljena v vseh sestavnih delih njene uprizoritve. Občinstvo je izražalo ob sobotni premieri izjalkam ter igralcem svojo iskreno priznanje.

JELENDOLSKI MUČENIKI OBTOŽUJEJO

Pri Jelendolu so izkopali trupla 119 Slovencev in Slovenk, katere so tam komunisti pomorili v lanskem oktobru — Velicasten pogreb izkopanih žrtev v Ribnici

Ob obletnici tragičnih dogodkov, ki jih je prineslo v lanskem septembru in oktobru sramotno zavezništvo med badoljenci in komunisti, so prišle naše oblasti v sodelovanju z domobranci odkopavati grobove množičnih žrtev komunistične podivjanosti, ki leže raztreseni po vrtačah in kotanjah, jasah in grmovju naše tako izmučene domovine. Odpira se rana za rano, ki jih v brezmejnem številu krije slovenska zemlja, in ponovno se odpirajo bolečine, prizadejane materam, očetom, bratom, sestram, prijateljem, znanec in celemu narodu. Lopate režejo usledlo zemljo in ilovico, grobovi se odpirajo in na dan prihajajo dokazi podivjanosti, streljana in mučena telesa, ki bodo večno kričala obtožbo proti komunistom. Iz obljema zemlje se dvigajo tožniki, ki pred nami in celim svetom razgaljajo in obtožujejo »sovobodilna« komunistična OF.

Pred tremi tedni Grčarice, pred par dnevi Jelendol. Sto petdeset presunljivih dokazov, ki najbolj zgovorno pobijajo vsa zatrjevanja komunistične agitacije, da so poročila o lanskim množičnim umorih neresnična. Sto petdeset žrtev, izkopanih pod nadzorom objektivnih komisij, zastopnikov oblasti in inozemstva. Sestavljeni zapisniki, fotografije in filmi. Ne, to ni propaganda, to je strašna pretresujoča resnica, ki je ne more izkriviti nobena komunistična agitacija. Mrtvi so živi dokazi.

Sto petdeset brutalno pomorjenih Slovencev. Kako velika številka, a vendar, kako neznan odstotek vseh onih, ki še vedno leže v tisočih grobovih in čakajo odkopa. Kaj pomeni sto petdeset proti trideset tisoč...?

Pobijali so jih sistematično, neumljivo. In ni se vzdignil niti en glas obsodbe in ogorčenja iz vrst OF. Molčali so vsi: komunistični voditelji in njim naklonjeni simpatizerji. Niso jih morili neodgovorni elementi, morili so jih predstavniki komunistične stranke in OF, kajti oni so dali ukaz. Zato se ne morejo danes in se ne bodo mogli jutri izgovarjati na »neodgovorne elemente«. Krivi so pred svojo vestjo, pred vestjo naroda in vsega kulturnega sveta...

Po obsežnejšem izkopu žrtev komunističnega besa, ki so ga opravili ribniški domobranci pod vodstvom nadporočnikov Boha in Lenčaka 12. preteklega meseca pri cerkvi v Grčaricah in v bližini, so se oblasti odločile, da nadaljujejo s sistematičnim izkopavanjem. Tokrat je bil na vrsti izkop umorjenih, katerih grobovi so ležali južno od Ribnice, v Jelendolu. Oblasti so poskrbele, da se izvrši odkopavanje na način, da bo mogoče izvesti čim točnejšo identifikacijo vseh umorjenih žrtev. V ta namen je bila sestavljena komisija, v kateri so sodelovali predstavniki vseh višjih in v postev prihajajočih oblasti. Nadalje so se odkopavali, ki so se izvršila dne 3. t. m. v Jelendolu, udeležili tudi zastopniki naših vodilnih kulturnih ustanov, predstavniki inozemstva, novinarski poročevalci ter veliko število svojcev umorjenih žrtev. Pri odkopavanju sta poleg drugih sodelovala tudi dva fanta, ki sta sama doživljala vse strahote masovnega pokolja, saj sta bila sama med tistimi, ki so bili zasvojeni smrti, in sta se le po naključju rešila še v zadnjem hipu, eden od njih prav dobesedno že iz samega groba.

Izkopana trupla, po številu 119, ki so bila izgrebana iz treh grobov v Jelendolu, so bila nato naslednjega dne na veličasten in pretresljiv način položena k večnemu počitku v blagoslovljeni zemlji na ribniškem pokopališču Hrovači, kjer že leže njihovi tovariši v smrti, odkonani, kot omejnjo, pretekli mesec pri Grčaricah.

Na potu k gozdnim grobiščem

Člani komisije, predstavniki oblasti, novinarji in inozemski zastopniki so odpotovali iz Ljubljane v petek 30. septembra izpred Pokrajinske uprave. Na mestnem bloku na Dolenski cesti se je koloni pridružil še kolona, ki je vozila hrano za civilno prebivalstvo v Velikih Laščah, Ribnici in Kočevju. Že iz Ljubljane same se je peljalo tudi mnogo svojcev, ki so bili povabljeni k sodelovanju pri odkopu. Mnogi svojci, predvsem oni, ki so doma iz bližnjih krajev, kjer se je vršil odkop, sami se je pridružili komisiji naknadno.

Kolona je prispela še istega dne zvečer v Ribnico, kjer so jo sprejeli predstavniki tamošnjih oblasti in domobranstva, med njimi nadporočnik Lenčak in Boh, ki sta pooblaščenca pripravila vse potrebno, da bo komisija čim lažje opravila svoje delo. Bila sta tako rekno duša prijetne nagode, ki so si jo zastavile oblasti.

Izkop hi se moral pričeti takoj naslednji dan po prihodu. Vred skrajno neugodnega vremena pa se je moralo odkopavanje odložiti do torka.

V torek se je v pravič ob 7. jutraj komisija odpravila iz Ribnice. Pridružili so se ji mnogi svojci umorjenih žrtev in številni domačini. Skozi Gorico vas, Nemško vas, Dolenjo vas in Rakitnico so udeleženci hodili po isti poti, katero so pred letom hodila smrti zaplane žrtve komunističnega nasilja. Vsi udeleženci, zlasti črno oblečeni svojci, so bili pogreznjeni v žalostne spomine preteklega leta, ki jim je prineslo toliko gorja. Med njimi je hodil tudi begunec iz groba, priča strahovitih osebnih doživetij in nokolija. Danes je hodil ponovno po poti, ki jo je moral storiti v pred enim letom, v tisti težki noči, ki je bila dolžena kot poslednja noč zanj in njegove tovariše...

Begunec iz groba pripoveduje

»Bilo je v noči na 23. oktober lanskega leta,« pripoveduje fant. »Ob devetih zvečer so nas začeli komunisti prevažati iz ribniških zaporov na morišče v Jelendol. Vozili so nas po deset in deset; imeli smo na hrbtu z žico zvezane roke, poleg tega pa smo bili vsi skupaj privezani še na vrh. Spremljali so nas komunisti z brzostrelkami. Do bližnje gozda so nas pripeljali z avtomobilom, nato pa so nas peš po neki kolovozni poti odpeljali do mesta, kjer nas je čakala smrt. Tam so nas peš pričakovali naši krvniki. Kakšnih pet metrov od jame

smo se morali ustaviti. Nato so nas drugega za drugim odpeljali do roba vrtače, kjer so nam v bojazni, da ne bi kdo pobegnil, povezali še noge. V kotanji je bilo že mnogo postreljenih žrtev. Jaz sem bil eden izmed poslednjih naše skupine; za menoj so streljali še tri moje sotrpine.

Ne vem točno, kako se je nato vse odigravalo. Počli je strel in isti trenutek sem že padel. Morda sem bil že hip pred strelom v nezavesti, morda me je strel slučajno zgrešil. Nepremično sem obležal v jami med ostalimi mrtvci. Iz nezavesti sem se zbudil, ko je name padla naslednja žrtev. Nevede in nehotne sem zastokal. Slišal me je tudi eden od krvnikov. Pristopil je na rob jame in oddal iz brzostrelke rafal po mrtvih. Tudi od teh strelav me ni zadela nobeden. Kmalu nato se je v zraku začelo brnenje. Približalo se je letalo, katerega so se komunisti ustrašili. Pogasili so ogenj, ki jim je svetil pri njihovem krvnem opravilu, ter se umaknili nekaj metrov od groba v gozd. To prilikom sem izkoristil za beg. S silo sem odstranil z nog žico ter sam ne vem kako z zvezanimi rokami prišel iz groba. Krvniki so me začutili šele takrat, ko sem bil kakih dvajset do petindvajset metrov oddaljen od grobišča. Oddali so rafal iz brzostrelke v smer, kjer sem se nahajal, a me k sreči tudi to pot niso zadeli.

Na sebi sem imel samo spodnje perilo. Bil sem popolnoma okrvavljen od krvi svojih tovarišev. Splazil sem se v gozd ter se napotil proti vasi Rakitnici. Trkal sem na vrata in okna dveh hiš. Domači so bili še pokonci. Prosil sem jih, naj me rešijo vezi na rokah. Toda niso me ušli, ker so se vsi bali, da se ne bi tolovaji zaradi tega kasneje nad njimi maščevali. Nadaljeval sem pot in prišel v sosedno vas, kjer me je neki petnaestletni fantič šele rešil telefonske žice, s katero sem imel na hrbtu zvezane roke. Od tam sem se potem rešil na varno.

Rešenec iz groba izleđa še danes popolnoma izmučen. Strel, ki so nadali okrog njega, so mu zapustili posledice, ki jih občuti še danes...

Domobranci so zasadili lopate

Dobrih 700 m od vasi Rakitnice na cesti proti Grčaricam zavije cesta — ozek kolovoz — v temni gozd, kjer so se nahajala grobišča v kotlinah, oddaljenih od poti kakih 100 do 150 metrov. Bilo jih je težko opaziti, ker so bila skrbno zakrita. Vendar so priče, posebno še rešenec iz groba, mesta treh grobov popolnoma natančno pokazali.

Prvo grobišče se je nahajalo v kotlini desno od poti, po kateri so prišli udeleženci odkopavanja iz Rakitnice. Dolgo je bilo 6 m, široko 2 m in globoko 1,5 m.

Svojci umorjenih žrtev pri izkopavanju v Jelendolu

Mladi domobranci so se takoj lotili odkopavanja. Ko so pogodili dolžino in širino grobišča, so začeli s požrtvovalnim delom. Okoli pol devetih se je prikazalo prvo odkopano truplo. V grobu se je najprej pojavila črna strnjena plast, iz katere se je počasi prikazovalo truplo enega izmed mučencev: šest domobrancev je z motiko previdno odlepjalo zemljo. Truplo so nato rešili iz oklepa rok in nog njegovih sotrpov, ga dvignili in položili v pripravljeno krsto. Krsto so odnesli nekaj metrov stran, kjer se je začel komunistični postopek za prepoznavanje. Enako je potem sledilo truplo za truplom.

Identifikacija se je vršila zelo hitro. Posameznike so spoznavali po zobeh in lasih, največ pa po obleki in perilu. Vendar so bili nekateri brez vrhne obleke, dve trupla pa sta bili celo popolnoma goli. Skoro vsi so bili sežuti, ker so komunisti pobrali vso količino porabno obutev. V perilu žrtev so našli vsite mnoge predmete, ki so mnogi pripomogli k prepoznavanju. Dokumente so našli samo pri enem umorjencu. Vsi ostali so bili brez vsakih listin, ker so komunisti hoteli s tem, da jim jih poberejo, otežiti eventualno naknadno identifikacijo. Ravno tako pri nobenem umorjencu niso našli nikake dragocenosti.

Odprla sta se drugi in tretji grob

Do pol dvanajste ure je bilo prvo grobišče izpraznjeno. V njem so našli 38 moških trupel. Prepoznali so jih približno dve tretjini.

Delo se je nadaljevalo brez odmora. Ob 12. je bilo odkopano do trupel že drugo grobišče. Imelo je obliko kvadrata ter je bilo mnogo večje od prvega. Ker je bilo že po velikosti grobišča videti, da je v njem več žrtev kot v prvem, so popoldne pričeli dajati v eno krsto po dve izkopani trupla.

Iz tega grobišča, katerega odkop je bil dokončan okoli treh, je bilo dvignjenih 57 trupel, 55 moških in 2 ženski. Vsa trupla so bila enaka, kakor ona iz prvega groba, povezana z žico. Ležala so drugo preko drugega in potrebna je bilo velika previdnost, da se niso posamezni udi potrgali in pomešali.

Domobranci, ki so bili ves čas neumorno na delu kljub temu, da je bilo zelo težko vzdržati v neposredni bližini odkritega groba, se niso ustrašili napora. Delali so brez hrane od jutra do večera. Niso si dovolili niti trenutka počitka.

Odigravali so se pretresljivi prizori, ko so svojci spoznavali svoje drage. Skoro pri vsakem odkopanem truplu je kdo bolesto zajokal...

Pozno popoldne že, po odkopu drugega grobišča, so začeli odkopavati še tretje. V tem grobišču, ki je bilo nekoliko manjše od prvih dveh, so odkrili 24 trupel. Eno med njimi je bilo žensko. Bila je to šolska

Matere iščejo svoje sinove, žene svoje može, sestre svoje brate

upraviteljica Anica Drobnik iz Begunj pri Cerklju. V istem grobu se je nahajalo tudi truplo trgovca Barage Jožeta iz Grahovega pri Cerklju. Prepoznala ga je njegova žena, ki je bila tudi navzoča pri izkopavanju. Prizor, ko je vdova spoznala svojega moža, je bil nadvse pretresljiv. Navzoči je niso mogli potlačiti Oklepa se je krste in uhela. Ko se je kasneje razvil sprevod s krstami proti Ribnici, se še vedno ni mogla ločiti od svojega pokojnega moža. Ves čas je hodila ob krsti in se je držala z roko.

Izkopane žrtve iz tretjega grobišča so bile postreljene v noči dne 15. oktobra lanskega leta. Žrtve iz prvih dveh grobišč pa tečen dni kasneje, v noči od 22. na 23. oktober.

Mučenci se vračajo v Ribnico

V mraku okrog 5. ure popoldne je bilo izkopano zadnje truplo. Krste so nato naložili na vozove — bilo jih je 12 — naker se je razvil proti Ribnici dolg in turbno veličasten sprevod. Mrtvi mučenci so se vračali po isti poti, po kateri so jih lani vozili na morišče.

Na čelu žalnega spreveda, kakršnega dolina še ni videla, so korakali domobranci, sledile so jim krste in ob njih svojci. Že v Rakitnici se je prebivalstvo poklonilo mrtvim junakom in mučnikom na nadvse dostojen način. Dekleta so obložila krste s cvetjem in zelenjem. V Dolenji vasi je bila zbrana skoro vsa vas. Sprejem žrtev je bil veličasten. Na občinski hiši je visela žalna zastava in množica otrok in žena se je zbrala okoli oltarja, na katerem so v jesenski mrak gorele voščence.

Ob zvonjenju se je pomikal sprevod proti Nemški vasi, kjer so dekleta na krste položila poleg drugih vencev in šopkov se velik trnjev vencev z rdečim križem kot znakom mučeništva vseh tistih, ki so jih vozili mimo. Ob vsej poti, koder se je vil sprevod, so na oknih hiš gorele sveče in kazale mrtvim pot v blagoslovljeno poslednje počivališče. Ob sprevodu so fantje z bakljami razsvetljevali pot.

Okrog pol osmih je prispel sprevod do Ribnice. Že pri znamenju pred mestom so ga pričakali ribniški predstavniki in množica prebivalstva. Znova so posuli krste z venci in cvetjem. Štirje duhovniki so opravili žalne molitve. Ribniški župan Skrbec je spregovoril mrtvim junakom in obsodil komunistično zločino. Zahvalil se mu je nadporočnik Lenčak.

Sprevod, obkrožen od bakelj, se je nato pomaknil proti cerkvi, kjer ga je pričakovala domobranska posadka. Krste so žrtvami so položili pred cerkvijo na mrtvaški oder, kjer so počakale pod častno stražo domobrancev do naslednjega jutra.

Pretresljivo zadnje slovo

Še isti večer, ko je prispel turbni sprevod iz Jelendola v Ribnico, so se začele priprave za pogreb za prihodnji dan. Domobranci so postavili katafalk za teh sto krst. Na njem so ležale vrste krst, ovitih z zastavami in prekritih z okrog 500 venci. V ozadju je kraljeval mogočen križ, ovit s trzinjnim vencem, ob vnožju pa veliki venci g. predsednika generala Rupnika.

Ze zgodaj zjutraj so se začele ob veličastno turbnem, ogromnem mrtvaškem odru zbirati množice ljudi. Prihajale so iz vseh smeri. Ni bilo vasi v bližini, ki se ne bi vsaj z nekoliko domačini udeležila žalovanja vseh ribniških doline in vsega slovenskega naroda. Prihleteli so svojci, prijatelji in znanci jelendolskih junakov mučnikov, prihletela je mladina iz Ribnice in vse okolice. Na trgu pred cerkvijo so se zbrali tisoči, da bi se zadnjič poklonili mučeniškim žrtvam.

Slovesno žalno opravilo je opravil ribniški dekan Viktorijan Demšar ob veliki asistenci. Ljudstvo je molilo rožni venec. Pretresljiva slovesnost je vse ganila do solz.

Ob strani mogočnega katafalka pred cerkvijo je bila zgrajena tribuna za predstavnike in člane komisije. Med tem so zastopstva občin, društev in najrazličnejših organizacij še vedno polagala na krste šopke in vence. Ko sta prispela častna voda nemške vojske in domobranci, je po opravljenih molitvah spregovoril najprej zastopnik ljubljanskega škofa kanonik dr. Kraljič, za njim pa načelnik informacijskega oddelka Pokrajinske uprave dr. Puš. Po njunih v srce segaajočih poslovnih besedah je razpel pevski zbor žalostinke, naker se je razvil proti Hrovači veličasten sprevod.

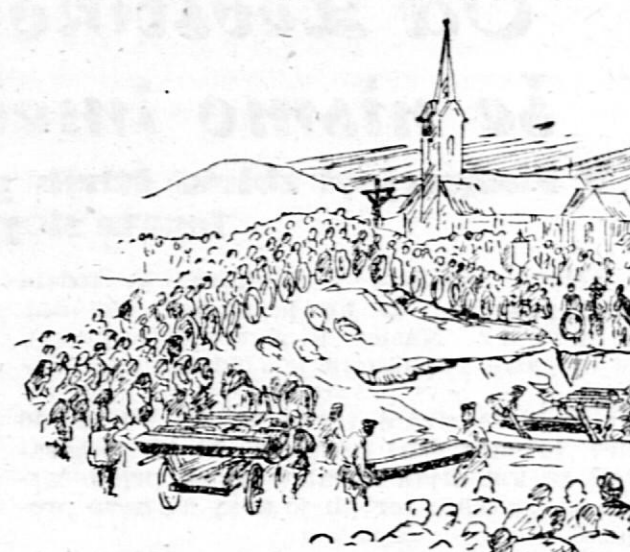
Na vojaškem delu pokopališča v Hrovači, kjer že leže pokopane žrtve komunističnega besa iz Grčaric, so poleg njih velikega groba čakale tri nove jame, da sprejmejo mučeniška trupla njih tovarišev iz Jelendola. Na čelu spreveda, ki se je pomikal proti poslednjemu počivališču, so nosili domo-

branci križ s trnjem in vencem. Za križem se je razvrstila mladina z venci in šopki, častni vod in duhovščina. Na 12 vozovih so za duhovščino vozili 77 krst z 92 trupli. 27 krst je še počakalo na katafalku pred cerkvijo, da jih svojci prepeljejo v domače kraje in tam položijo v blagoslovljeno zemljo. Za krstami so stopali sorodniki, med njimi 29 domobrancev, bratov pomorjenih žrtev, člani komisije in drugi častni vod. Za njimi pa se je razvrstila nepregledna množica ostalih pogrebcev. Ribnica je bila vsa odeta v žalne zastave.

Ko je sprevod, ki je bil tako dolg, da se je njegov začetek že davno nahajal na pokopališču, medtem ko so se ljudje še vedno urejali na prostoru pred cerkvijo v trgu, prišel okrog enajste na pokopališče, so domobranci po opravljenih molitvah začeli krste takoj spuščati v pripravljene jame. Polagali so jih vanje v dveh vrstah. Vse krste so točno označene, tako da bo mogoče svojem vedno vedeti, kje se nahaja njih mož, brat ali sin.

K odprtemu grobu je pristopil zastopnik mladine Andoljšek, ki se je poklonil spomenu jelendolskih in vseh drugih slovenskih žrtev komunističnega nasilja. Za njim sta se poslovlila od mrtvih junakov s kratkimi besedami še nemški poročnik Nideas, ki je položil na grob lež v venci in domobranski nadporočnik Lenčak.

Istočasno je na drugem delu pokopališča bila še druga žalna slovesnost. Pokopavali so šolsko upraviteljico iz Begunj pri Cerklju.

Ob skupnem grobu na pokopališču v Ribnici

Črni dnevi za komunistične tolpe

Nevi, zmagoviti pohodi domobranskih bojnih skupin, ki so razbile XVIII. tolovajsko „divizijo“

Meničaninova bojna skupina nadaljuje s temeljitim čiščenjem dolenskih predelov. Bilo je dne 28. septembra, ko je prišlo do borbe. Po glavni cesti iz Smarne pri Litiji proti Moravski gori je korakala Čankarjeva »brigada«. Že je zaregalo iz domobranskih streljnic, v vrstah tolovajev je nastal preplah in nered. Vse je bežalo narazen. Tolpajci so pustili nahrbtnike, orožje. Vsakdo je šel svojo pot. Istočasno pa je napadala z druge strani tolovajska skupina, ki je hotela na gori vršine proti Javorškemu Pitu. Toda tedaj so se pojavili borci domobranske težke čete. Komunisti prednjih vrst so se delali, kakor da bi se hoče predati. Iz ozadja pa so metali ročne bombe. Toda brzostrelka domobranskega komandirja, mine in streljnice ter težko orožje so opravili temeljito svoje delo. Tolpajci so se razbežali proti javorski cerkvi in begali sem ter tje. Nov hud poraz je komuniste zelo prizadel. Na begu so jih uničevali težke streljnice in brzostrelni topovi. Zasedanje se je nadaljevalo po gozdovih. Katastrofa »Čankarjeve brigade« je bila popolna. Domobranci so zaplenili več streljnic, 216 pušk in precejšnje zaloge municije. Na bojišču je obležalo 155 komunistov. K temu je treba prišteti še one komuniste, ki so jih pokosili strelji po grmovju in gozdu. Po poročilu iz Žužemberka so odpeljali komunisti od Sv. Križa okoli 25 vozov z ranjenci. Med padlimi sta tudi dva bataljonska poveljnika, 3 politkomisarji in 3 komandirji čet.

Številnim velikim uspehom v čiščenju komunističnih tolpe v zadnjem času se je pridružila konec septembra nova, pomembna zmaga nad komunisti in sicer nad 18. tolovajsko »divizijo«, ki se je pojavljala nad Logatecem. Tukaj se je razpletla borba, ki je prinesla domobrancem Rupnikove, Meničaninove in deloma tudi Cofove skupine nov, sijajen uspeh. Ljubljanska brigada je doživela novo, usodno smolo. Na bojišču je pustila nešteto mrtvih, razen tega okoli 40 ranjencev. Med padlimi komunisti je tudi član plenuma OF učitelj Lubej. To je tisti, ki je nekoč dejal: »Če ostane samo 50 Slovencev in bodo ti komunisti, je prav!«. Komunisti naj se torej nikar ne razburjajo, če je padel Samo da jih 50 ostane...

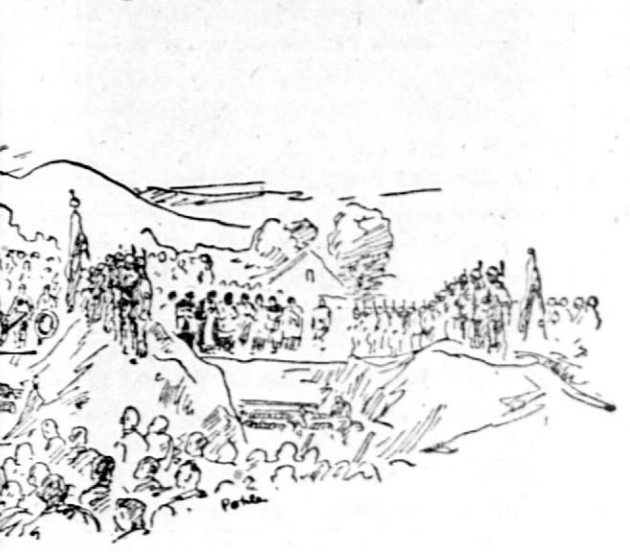
Z največjim uspehom pa se lahko ponosa izvidnica čete Rupnikove bojne skupine, ki se je 29. septembra nepričakovano pojavila v bližini vasi Otave. Domobranci so obkolili vas. Pred njo hišo so stali komunistični stražarji, ki so se po pokriju v bližnjem gozdu. Niti toliko časa niso imeli, da bi bili opozorili svoje poveljnike na pretečo nevarnost. Iz hiše so prileteli v samih strahih razni komunistični prvaki, med njimi je bila tudi neka komunistka. Padel je »načelnik štaba operativne cone« major Lazar Kolarik, poleg njega še neki drugi major »Poveljnik« Pero Popivoda, ki je ranjen levico, odkuril prav tako tudi Daki. Med izdatnim plenom domobrancev so med drugim važni dokumenti in slike, ki so jih našli v torbi Pera Popivode. Tudi Dakijev plašč je med plenom. Iz našdenih pošt VII. »korpusa« glavnemu štabu slovenskih komunističnih tolpe je razvidno, kako hudo je opesala morala med komunisti v borbi proti Dakijevi skupini je odločilno sodelovala tudi bojna skupina stotnika Schumacherja, ki je s svojim hrabrim nastopom odločila potek boja. Med padlimi tolovaji je tudi glavni štabni kurir ter intendant ljubljanske brigade Picko. Med zajetimi

nici Anico Drobnicevo ter upraviteljico Gdererja. Pokojni tovariši je spregovorila v slovo šolska upraviteljica Mimica Petelin, od mrtve učiteljice se je poslovila v imenu njene mladine še učenka Kozinova iz Gorice vasi.

Okrog polnave so se pogrebi začeli razhajati. Sonce se je dvignilo in obsijalo zemljo in grobove, ob katerih so še ostali svojci pokopanih, da se v tišini poslovo od svojih najdražjih. Množice so se presunjele razhajale proti domovom, noseč v srcih odločen sklep, da bodo še nadalje vztrajali v neizprosmi borbi proti tistim, ki so jim v teh kratkih letih storili že toliko nepopravljivega gorja.

Komisija s predstavniki najvišjih kulturnih in znanstvenih ustanov ter pripadniki drugih držav se je v sredo vrnila v Ljubljano. Pod vtisom strahotnih prizorov komunističnega nasilja, storjenega nad jelendolskimi junaki in mučenci, so se vrnili na izhodiščno postojanko popolnoma drugačni ljudje od onih, ki so nekaj dni poprej odpotovali na tako težko pot. Tuga in odvrta sta legla tudi na vso javnost, ki iz časopisov spoznava vso grozno resnico pravega »sovobodilnega« boja komunistov. Naj ta neznanatni drobci doslej odkopanih, nasilno in z mučenjem v smrt pogubljenih Slovencev odpre srce in potirka na vest vseh onih, ki v svoji slepoti ali zakrknjenosti mislijo, da je padlo v teku treh let »sovobodilnega boja« in s borbe proti okupatorju na našem sedanjem majhnem slovenskem ozemlju toliko tisočev »izdaljatev«, ne pa domovino ljubečih in z njo in zanj trpečih neomadeževanih Slovencev.

Naj gredo vsi tisti, ki so še danes zaslepljeni, v gozdove naše Kočevske in Notranjske, Dolenjske ter Bele in Suhe Krajine. Tam bodo ob tisočih grobov spoznali vso tragično resnico.

Ob skupnem grobu na pokopališču v Ribnici

Ob skupnem grobu na pokopališču v Ribnici

Črni dnevi za komunistične tolpe

Nevi, zmagoviti pohodi domobranskih bojnih skupin, ki so razbile XVIII. tolovajsko „divizijo“

»kulturniki«, ki so prišli v roke domobrancem ob priliki uspešnih vojaških akcij pri Velikih Laščah, pa sta tudi dr. Flere in dr. Černič, ki sta odšla med komuniste lani po 8. septembra. Skupno je padlo v teh borbah 255 tolovajev, zajetih pa jih je bilo 60. Med padlimi jih je 7, ki so imeli višji čin od kapetana.

Omeniti je tudi nenavaden bojni uspeh domobrancev, ki so pod poveljstvom stotnika Rupnika, izvajali so si ga 22. septembra v bojih na griču Zadelo, kjer je padlo 20 komunistov. S tem so domobranci pobili polno zased, ki so ščitili Dakijev štab na Mrmarovem. Tolovajske skupne so se umaknile proti Sv. Vidu, kamor so jih zasledovali domobranci in v jurišu ubili 37 tolovajev. 15 prisilnih mobilizirancev se je takoj predalo, pridružili so se jim še drugi, ki so prišli naslednjega dne za domobranci na Rakce.

Notranjski domobranci so lahko na svoje uspehe ponosni. Tolovajske skupine imajo hude strah pred njimi, saj so jih številni porazi v zadnjem času poučili o udarni, zmagoviti sili domobranskih bojnih skupin, ki jim ne dajo miru in ki so jim zmerom za petami.

Kaj predvajajo kinematografi

Tednik: V Nemčiji so vpeljali t zv. domače delo; vojski na fronti ali v zaledju delajo v svojem prostem času za oborožitevno industrijo, prav tako oroci, materiale in babice. V nekem pristanišču Vzhodne morja so se izkrcali izmenjajni povratniki, ranjeni ujetniki in za vojno nesposobni interniranci. Jiu-jitsu vojske zaima in zabava hkrati. Odmikalni boji na zapadu. Novo nemško pomorsko orožje: napadalni motorni čolni, napolnjeni z močnim razstrelivom, katere vodi en mož, ki se tik pred zadetkom v sovražno ladjo požene v morje in odplava nazaj. Boji z uporniki v italijanskih gorah. Počilni boji v varšavskem predmestju Praga.

Kino Matica: »Vizija na jezeru«. Ljubljana romanca. Nastopajo: Pal Javor, Erzi Simor, Klari Tolnay.

Kino Sloga: »Zakaj lažeš Elizabeta?« Komedija. V glavnih vlogah: Carola Höhn in Paul Richter.

Kino Union: »Njen prvi doživljaj«. Veseljoigra. V glavnih vlogah: Ilse Werner, Johannes Riemann.

Kino Moste: »Ljubi Avguštin«. Veseljoigra. V glavni vlogi Paul Hörbiger.

Objava

II. javni simfonični koncert »Radia Ljubljane«. Pri dosedanjih javnih simfoničnih koncertih radia Ljubljane so bili z uspehom izvajani že številni biseri iz svetovne in domače glasbene literature. Dirigent Drago M. Sijanec bo na II. letošnjem simfoničnem večeru zopet presenetil ljubitelje glasbe z novimi znamenitimi deli. Osrednja točka zanimanja bo solist naš najbolj priznani pianist prof. Anton Trost. Koncert bo v ponedeljek 16. oktobra ob 19. v veliki uniojski dvorani. Vstopnice s spoštevati bodo po malenkostno spremenjenih cenah od 11 t m dalje v prodaji v knjigarni »Glasbene Matic«.

Kulturni razgledi

Ko je v Cankarju vrelo in kipelo...

je nastala njegova drama „Jakob Ruda“, s katere uprizoritvijo so pričeli novo gledališko leto

Cankarjev dejanski odrski prvenec »Jakob Ruda« kaže po ponesrečenem poskusu z »Romantičnimi dušami« mnoge krepke dramske poteze. V primeri s poznejšimi njegovimi odrskimi stvaritvami pa se nam zdi »Jakob Ruda« kakor slabokrvno odrsko dete. Porodilo se je, ko so v mladem Cankarju vzkipevali neštetni miselni, književni, nazorski tokovi in vplivi. Zato prislusne ob tej odrski govorici neskladjem, ki zevajo kakor razpoke v celotni izgradnji. Razplet dogajanja in duševnega bojevanja se zavlačuje, da pride le težko do konca. Nekatere nastopajoče osebe so le nakazane, neizgovorjene. O nekaterih drugih pa bi bilo nelahko trditi, da je njihova interpretacija hvalažna zadeva. »Jakob Ruda« je sicer kakovostno najmanj zadovoljiva Cankarjeva drama, vendar pa je uprizoritev upravičena že zaradi tega, ker je minilo menda 18 let, kar je nismo videli na ljubljanskem dramskem odru. Pomisliti moramo pa tudi na njen pravi pomen, ki je v tem, da so v »Jakobu Rudi« bistveni nastavki problemov, okolja in značajev, ki jih srečujemo v poznejših Cankarjevih odrskih delih.

Milan Skrbinšek je bil postavljen pred alternativo: Pustiti delo v vsej njegovi slabokrvnosti ali pa tvegati režisersko »transfuzijo krvi«. Če se odloči za prvo možnost, mora računati s slabotnejšimi odrskimi učinki. Če ti je bolj pri srcu druga, pa ne veš, kakšni bodo naslednji eksperimenti, odnosno reševanja svinčnika. M. Skrbinšek je imel svoje tehtne razloge, če se ni lotil besedila. Toda tudi zagovorniki druge uprizoritve možnosti bi utegnili navajati svoje utemeljitve. Milana Skrbinška je bilo nedvomno prvenstveno do tega, da podčrta s svojo režisersko zamisljivo Cankarjevo idejno pravno črto in da je ne prekineja z znanimi okrajšavami, spremembami in besedilu. Za izvedbo sceničnih nalog si je pridobil zasluge scenarist inž. Franz.

M. Skrbinšek je prevzel osrednjo vlogo Jakoba Rude, ki je po svoji krvi protitež je Cankarjevemu betajnovskemu silaku. Po svojem bistvu teži Jakob Ruda k pasivnosti, medtem ko je Kantor brutalno neizčrpen v svoji življenjski aktivnosti. Jakob Ruda se skozi vsa tri dejanja lomi in ruši na odru pod težo preteklih krivd, ki pa ni odrsko prepričljiva. Nekdanji razvratnik se spremeni v samozatožujočega se spokornika, dokler se ne umakne v drugo življenje. M. Skrbinšek je skrbno pazil, da ni v meditacijah o krivdi prešel v jokavo emerkavost. Na vsak način pa je na novo potrdil svojo polno kvalifikacijo za resnično umetnostno interpretacijo osrednjih Cankarjevih likov.

Tudi Rudova hčerka Anica je prav za prav pasivna vloga. Podoba je, ko da stoji nekje ob strani in da brezvoljno dopušča, da jo nosi tok dogodkov s seboj. Druga osnovnica njenega značaja, trepetna vdanost, molčeča sprijaznenost z usodo, pripravljenost za žrtvovanje je v kreaciji V. Juvanova tehtno upoštevana. Razpoloženski prehod k navidezno veselju v drugem dejanju je organičen, ne zbujajo vtiska narejenosti ali prisiljenosti. Njena igra poteka iz osnov umetnostnega doživljanja bolečine, tragične in samozapovedi.

Realistična je usmerjenost, ki odlikuje Anicino prijateljico Almo ter Aničino teto Marto. Interpretacija Alme je bila zaupana na novo angažirani članici gđ. M. Skrbinskovi, ki se je že na drugih odrih uspešno uveljavila. Njene naloge se je lotila z resno prizadevanostjo. Njena vnanje poudarjena Alma je bila v vseh odtenkih podajanja neposredna, živahna, prepričljiva. V Marti E. Kraljevi je globoko zasidrana ljubezen do brata, v njej kljuje moreča skrb zanj in rušiče se dom. Izstopajo tudi poteze malomeščanskega mišljenja. Najznačajnejši predstavitelj jarega malomeščanstva pa je v Kovičev Broš; ob vsakem njegovem izrazu luči hladen materializem, računajočo sebičnost, mravno otopenost.

Dolinar, ki je spetka nekje na stranskem tiru, se znajde pozneje v žarišču odrskega dogajanja, tragične in razpeta. Jan je verno poustvarjal podobo predrnega umetnika, ki se bori za svojo izvoljenko od kraja. V Janovem Dolinaru kipi zmagovita, iskrena mladost. V Dolniku se tudi kažejo nesoglasja. Pripravljen je Jakobu Rudi rešiti dom, ne privošč mu pa dobre besede, da bi ga odvrnil od groba. V Cesarjevem Dobniku prevladuje vnanje podeželsko veljavarstvo, ki je precej oddaljeno od dobrohotnega modrijanstva, deležnega koristne nauke na vse strani. Manj izstopajoča vloga je inž. Koželj; Narkst je uporabil vse možne oprijemne točke za dobro podlažje. Blažev Justin je v zasnovi posrečen. V dilematovih rokah bi se izmislil do grotesknosti. Blaž pa se je pazno izogibal spodsrljaja v to smer. Plastična in umetnostno doleteta ter učinkovita je njegova izvedba, ki razkriva žaložara, bešen konec Jakoba Rude. Brezigrarjev Koluta je bil v govorici, maski, celotnem pojavu skrivnostni, odmaknjen, zadržan.

Od Levstikovega Krpana še nismo imeli take pro e!

V Finžgarjevi zbirki štirih pravljic so združene največje lepote slova in besede

»Nova založba« v Ljubljani je izdala štiri pravljice, ki jih je napisal Fr. Sal. Finžgar. Naslov Finžgarjevi najnovejši literarni publikaciji je »Makalona«. Povzet je po prvi pravljici. Drobna knjižica, ki šteje 94 strani (cena 20, 30, 40, 60, 80, 100, 120, 140, 160, 180, 200, 220, 240, 260, 280, 300, 320, 340, 360, 380, 400, 420, 440, 460, 480, 500, 520, 540, 560, 580, 600, 620, 640, 660, 680, 700, 720, 740, 760, 780, 800, 820, 840, 860, 880, 900, 920, 940, 960, 980, 1000, 1020, 1040, 1060, 1080, 1100, 1120, 1140, 1160, 1180, 1200, 1220, 1240, 1260, 1280, 1300, 1320, 1340, 1360, 1380, 1400, 1420, 1440, 1460, 1480, 1500, 1520, 1540, 1560, 1580, 1600, 1620, 1640, 1660, 1680, 1700, 1720, 1740, 1760, 1780, 1800, 1820, 1840, 1860, 1880, 1900, 1920, 1940, 1960, 1980, 2000, 2020, 2040, 2060, 2080, 2100, 2120, 2140, 2160, 2180, 2200, 2220, 2240, 2260, 2280, 2300, 2320, 2340, 2360, 2380, 2400, 2420, 2440, 2460, 2480, 2500, 2520, 2540, 2560, 2580, 2600, 2620, 2640, 2660, 2680, 2700, 2720, 2740, 2760, 2780, 2800, 2820, 2840, 2860, 2880, 2900, 2920, 2940, 2960, 2980, 3000, 3020, 3040, 3060, 3080, 3100, 3120, 3140, 3160, 3180, 3200, 3220, 3240, 3260, 3280, 3300, 3320, 3340, 3360, 3380, 3400, 3420, 3440, 3460, 3480, 3500, 3520, 3540, 3560, 3580, 3600, 3620, 3640, 3660, 3680, 3700, 3720, 3740, 3760, 3780, 3800, 3820, 3840, 3860, 3880, 3900, 3920, 3940, 3960, 3980, 4000, 4020, 4040, 4060, 4080, 4100, 4120, 4140, 4160, 4180, 4200, 4220, 4240, 4260, 4280, 4300, 4320, 4340, 4360, 4380, 4400, 4420, 4440, 4460, 4480, 4500, 4520, 4540, 4560, 4580, 4600, 4620, 4640, 4660, 4680, 4700, 4720, 4740, 4760, 4780, 4800, 4820, 4840, 4860, 4880, 4900, 4920, 4940, 4960, 4980, 5000, 5020, 5040, 5060, 5080, 5100, 5120, 5140, 5160, 5180, 5200, 5220, 5240, 5260, 5280, 5300, 5320, 5340, 5360, 5380, 5400, 5420, 5440, 5460, 5480, 5500, 5520, 5540, 5560, 5580, 5600, 5620, 5640, 5660, 5680, 5700, 5720, 5740, 5760, 5780, 5800, 5820, 5840, 5860, 5880, 5900, 5920, 5940, 5960, 5980, 6000, 6020, 6040, 6060, 6080, 6100, 6120, 6140, 6160, 6180, 6200, 6220, 6240, 6260, 6280, 6300, 6320, 6340, 6360, 6380, 6400, 6420, 6440, 6460, 6480, 6500, 6520, 6540, 6560, 6580, 6600, 6620, 6640, 6660, 6680, 6700, 6720, 6740, 6760, 6780, 6800, 6820, 6840, 6860, 6880, 6900, 6920, 6940, 6960, 6980, 7000, 7020, 7040, 7060, 7080, 7100, 7120, 7140, 7160, 7180, 7200, 7220, 7240, 7260, 7280, 7300, 7320, 7340, 7360, 7380, 7400, 7420, 7440, 7460, 7480, 7500, 7520, 7540, 7560, 7580, 7600, 7620, 7640, 7660, 7680, 7700, 7720, 7740, 7760, 7780, 7800, 7820, 7840, 7860, 7880, 7900, 7920, 7940, 7960, 7980, 8000, 8020, 8040, 8060, 8080, 8100, 8120, 8140, 8160, 8180, 8200, 8220, 8240, 8260, 8280, 8300, 8320, 8340, 8360, 8380, 8400, 8420, 8440, 8460, 8480, 8500, 8520, 8540, 8560, 8580, 8600, 8620, 8640, 8660, 8680, 8700, 8720, 8740, 8760, 8780, 8800, 8820, 8840, 8860, 8880, 8900, 8920, 8940, 8960, 8980, 9000, 9020, 9040, 9060, 9080, 9100, 9120, 9140, 9160, 9180, 9200, 9220, 9240, 9260, 9280, 9300, 9320, 9340, 9360, 9380, 9400, 9420, 9440, 9460, 9480, 9500, 9520, 9540, 9560, 9580, 9600, 9620, 9640, 9660, 9680, 9700, 9720, 9740, 9760, 9780, 9800, 9820, 9840, 9860, 9880, 9900, 9920, 9940, 9960, 9980, 10000).

ustaviti raziskovalec umetnega jezika, posebej njegovega notranjega valovanja in legega reda, saj so tukaj v največji preprostosti združene največje lepote slova in besede. Od Levstikovega »Krpana« še nismo imeli take proze!

Tem drobnim mojstrovčinam se je približal še drug umetnik (Plečnik!), ki sicer ni imenovan, pa ga delo samo razodeva. Oskrbel je starim umetninam starinsko tiskarsko podobo in zanje primeren okras. Nasul je kopo črk začetnic in drugega lepote, posebej pa je na naslovih in začetnih straneh pokazal, kako se je poglubil v duha pravljice in kako se je ob njih razvile njegova domišljija. Koliko ljubezni in skrbnega dela leži v teh starinskih okrasih, bo pazljiv bralec šele počasi odkril; videl bo, da vse te rastline, živali, človeški obrazi, gradovi in cerkve nevisljivo uporabljajo istega duha, kakor ga diha pravljice, in da se je tako imenovana ilustracija vsa prelila v okras. Tako je ta knjižica prava zakladnica preproste in resnične umetnosti; nastala je blizu častitljive starodavnosti, prav ob viru narodne živornosti, pa je vsa sveža in živa. Pečat neminljivosti je udarjen vanjo.

Kogar je rodila človeška mati, ta je življenju podrejen...

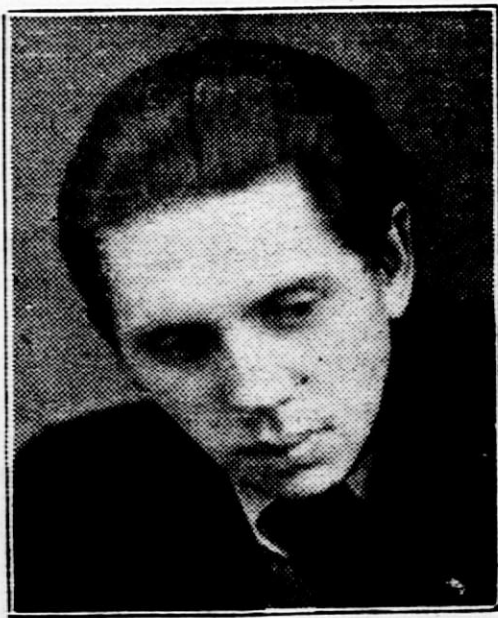
Ivan Mrak: »Umrl bi, ker ne nastopam na odru« — Letos je dovršil tragedijo »Novoborci«

Ivan Mrak je zadnja leta s svojo skupino uprizoril sledeče svoje drame: »Čajkovski« (1937), »Grohar« (1938), »Stari Rimljani« (1939), »Sinovi Starega Rimljana« (1940) in »Slavnostni finale«. Predstave njegovih del so bile za elito gledaliških ljubiteljev svojevrstni in težko pričakovani dogodki. Dramatik je sam nastopal kot predstavitelj nosilnih vlog. O Mraku kot igralcu pa se je naša kritika (ki mu nikdar ni bila posebno naklonjena) izrazila na izredno laskav način, priznavajoč mu vsestranske igralske zmožnosti.

Poleg že naštetih dram naj omenimo še »Lincolna« (1936), ki so ga v srbskem prevodu natismle beograjske »Ideje« ter ga je v avtorjevi režiji uprizorilo »Šentjakobsko gledališče«. Nadalje »Heimricha pl. Kleist« (tudi l. 1936.), ki ga je javno prednašal Milan Skrbinšek, in »Kardžordža« (1940), ki ga je javno bral avtor sam. V tisku sta izšli drami »Slepi prerok« (1929) in leto pozneje »Mona Gabriella«. V rokopisu pa so med drugim še dela: »Kapetan Scott«, »Rdeči Logan«, »Emigrantska tragedija« itd.

Na vprašanje, kakšen je njegov odnos do sodobnega življenja, pravi Mrak: — Je takšen, kakršen je do življenja nasploh. Človek mojih let in mojih izkušenj se ponavadi že uredi in ustali. Spriznati se

z okoličino in ona ž njim. Jaz se še nisem. Po čigavi krivdi? Vse, s čimer sem si nakopal nemilost soljudi, za nikakršno besedo, nikakršno dejanje mi ni žal. Ne za »Obločnico« in tudi za druge moje zaletelosti ne. V toliko sem si do danes ohranil neokrnjeno svojo mladost. Če me bo to pogubilo, naj me.

»Ko sva že pri tem. Kaj mislite o življenju in smrti?«

— Čim bolj opazujem življenje in čim dalje razmišljam o njem, vse bolj občudujem njegovo strahotno doslednost. Z nobe ne še tako visoko in imenitno zasukan lažjo ga ne boš zavrl, preobrazil in preusmeril. Življenje je preprosto, le v svoji brezbrežni celovitosti nepregledno, nedojeto. Vendar, že tvoj najožji krog je v malem prispodoba gibanj, v katerih se krčijo kontinenti.

Prisluhni. Ključ imaš v rokah. Pogoji, zakonitosti življenja so vsepovsod isti. Kogar je rodila človeška mati, ta je življenju prejen. Tistim, ki so se postavili za volje, življenje je ravna njihov čas. One, ki niso, življenje postavilo na njih mejo. Le če domujemo, če le rahlo zaslužitmo višji Logos, ki bdi nad vesoljstvom... neizprosno, neizbežno življenje je nujnost, potem šele dobi življenje svoj polnoverni, višji smisel. Ta smisel je srž dokončne resnične umetnine. Skozi koliko zmot, padcev, grehov se umetnik dokoplje do njega! Od prapčetka ga sluti, potem pa se za ceno lastnega življenja požeje za njim. Smešnež, norec — v obeh množicah, ki se peha za bližnjimi, otipljivimi, donosnimi nameni. Vendar. Gospod sam je že učil, da je le eno potrebno, vse drugo bo navrženo in pridodano... Vsač čas je čas groze in strahu. Odkar smo, smo se porajali, trpeli in umirali. S smrtjo nam ne bo nikoli prizanešeno.

Ste že kdaj opazovali umirajočo žival? Če bi vam mogel orisati vso grozo tega umiranja! O, človek, ti umiraš v ornatu, pa spet v postelji, obkrožen od otrok in vnukov; v blatu spet umiraš mučeniške smrti. V boju kot heroj. Na strašno, neizbežno, neizprosno vprašanje — zakaj — je zmerom jasn, blažljen, odrešujoč odgovor. Kreaturi ne odgovori nihče. Žival poginja — ne brez zavesti — brez odgovora. Človek, smrt kosi vse nakrog, zberi se. Bodil. Pozabi na vsak dan. Ne dajaj milostine iz usmiljenja, marveč iz zavesti lastne neboljenosti in ničnosti! Ne sodi sočloveka! Sam sebe sodi naprej in naprej. Smrt je ob tebi s teboj. Navadi se je. Naj se ti priplubi Verjemi, ni je blažnejše imenitnejše družine. Kolikokrat si kakor žival na to preoblebi pokonjen življenj ne moremo odgovoriti na vekoviti, strahotni »zakaj«. O, človek, ne zateci se v malodušje in obup. Ne tolaži se s cenenimi živo pisanimi igrami, ki ti jih od vsepovsod vsiljujejo, marveč bodi! Ne odreci se božanskemu rodu neprenehnega iskanja samoočlovebe. Smrt naj ti ne bo v grozo in strah, temveč v venomer žrečo misel. V nov zagon. V novo silo. V večje zrelejšo, plemenitejšo, potrebito zmerom na novo obnavljajočega se življenja...

»Kaj življate?« — Letos sem dovršil tragedijo »Novoborci«. Godi se v Ljubljani okrog leta 1930. Glavna oseba, Ivo Jug. trgovec in ljubitelj lepih umetnosti, se neugnano žene za božjo hčerko — resnico. Ta gon ga pogubi, kakor bi ga pogubil povsed drugod. Skrat-

Inteligentna oseba

Kandidatka na mesto služkinje je stopila v sobo in pomolila gospodinja cel svezjen izpričeval. In takoj je pripomnila smeje: »Mislim, da ta literatura sploh ni vredna, da bi jo človek čital. Vsa izpričevala na svetu so pisana po enem kopitu, kakor da bi se bile te milostljive domnile... Toda vse kaže, da bi milostljiva rada inteligentno osebo — torej se brž sporazumeva.«

Vendar je pa jela milostljiva prebirati izpričevala in tu pa tam je padla opazka, ki je bila obenem vprašanje.

»Najdlje ste služili torej v Vrbovi ulici?«

»Da, tam sem bila za vzgojiteljico.«

»Tako?«

»Seveda. Na to se tudi spoznam. Toda čim je bil fantek star dobro leto in je začel govoriti, se je milostljiva spomnila, da potrebuje bono. Tako sem torej izgubila službo.«

»Zato ste pa na Vranji cesti vzdržali samo tri tedne, jeli?«

»Ni bilo mogoče delj, kajti gospod je bil prismojen.«

»Kako to?«

»Decela prismojen, to se pravi, mešalo se mu je in videl je tako slabo, da je že v mraku zamenjal milostljivo z menoj, da o tem sploh ne govorim. To mi je šlo preveč na živce.«

»V Grizbovski ulici ste služili samo mesec dni...«

»Tam smo prišli navzkriž zaradi aprovizacije.«

»Kaj poveste!«

»Da. Imela sem konflikt zavoljo svojega fanta, to se pravi zavoljo zrezka, namerjenega njemu. Sicer pa ni vredno govoriti o tem. Moški mora vendar tudi čutili, da ga v hiši cenijo.«

»Torej imate tudi ženina, če sem prav razumela.«

»O ne, milostljiva. Ta ciganska romanca je že davno končana.«

»Kaj ste ga odslužili?«

»Imela sem s Pavelčkom roman skoraj dve leti, potem me je pa pošteno ocajnil... Vzel je advokatovo Ludko in celo iz iste hiše. Le pomislite, tak falot!«

Iz svetovne književnosti

Zmaga Klavsja Bjerga

Človek in zemlja. Čudovit odnos. Mstika je v njem in kruta realnost. Blagoslov in preklestvo. Rast in propast. Nešteto je slavni imen v svetovni književnosti, ki so povezana z literarno obdelavo tega odnosa. Tudi danska, jutska zemlja je naša v Thomasu Olesnu. Loekkenu svojega oblikovalca in poveljevalca. Tudi ob njej se zrcili tista, izkazana resnica, da nima vsakega občutja nobene stike s šolsko izobrazbo. Literarni vidi se ne utrjujejo pod šolsko klopjo. V barbi pravi rekavrenski Petru Andersonu je tem stisnjen: zmaga poštenika Klavsja Bjerga, ki mu dolgi ob strani vzorna življenjska družica, vzletna žens Bodil. Ta literarni motivi imajo vrednost v podobnih delih svetovne književnosti. Čitatelj čustvuje z zmagovalnim borcem in njegovo trko usodo. Toda borba ga vodi v lenše, srečnejše življenje. Kar posebno odlikuje Loekkenovo pripovedovanje, je tonlota, ki opisuje z nio globoko vezi stisnjenega človeka in zemljo. Med vrsticami razbiraš slovesno zemljo in vsem onim, ki so ji v svoji usodi zapisani. Roman izkazuje v poveljevanje vsega dobrega, lepega, zdravega in etičnega. Dobra knjiga je iz izdajo tega dela opozorila na dragocene plodove danske književne tvornosti. Delo in prevod naš moštroski prevajalec dr. J. Glavac. Tisk: Narodne tiskarne je že o tlen in lahko čitljiv.

ka, umre zaradi resničljubja. Stre in pogubi ga življenje. Življenje, če na videz še tako malotno, zanikarno in brezpomembno, v svojih osnovah vendar neprimerno večje, trajneje od vsakega po naši pameti in našem razsodku spoznane in dogmane resnice.

»Kaj Vas je gnalo, da ste začeli pisati?« — Večine svojih del bi ne bil napisal tako, kakor sem jih, če bi ne bil spoznal Karle. Ona mi je odprla možnosti, da se življenju bližam brez predsodkov in ovir. Njena umetnost me je naučila čutili življenje v vsej njegovi resnosti. Nicerar si bolj ne želim, kakor slej ko prej napisati knjigo o nji in njenem delu. Če odlašam, odlašam zato, da bom čim stvarnejši in čim temeljitelji.

»Se eno vprašanje. Kaj nameravate?« — Načrtujem imam mnogo. Včasih se mi zdi, da bom še marsikaj napravil, na spet, da je vsem konec. Navsezadnje to ni pomembno. Želim pisati, tudi bi, ker ne nastopam na odru, tisoč neizpolnjenih želja! Pa pride ona sama groza in zaveš se, da je vse nič. Da bi se z raznimi borili, se jim kljanfil, im izal pete... Ko pa je vendar naš Gospod rekel, da je le eno potrebno... Le da tisto družo ni navrženo in pridodano. Zdi se, da je naš Gospod dobro sodil, o ljudeh...

»A zdaj?« — Že leto dni živim brez vsake koketerije. Če me prime in bi rada imela roman, jo mahnem v kino in za par novcev se navžjem na platnu vsega. Življenje ni nobena romanca, milostljiva.

»Torej se zdaj moških izogibljate? To bi mi bilo zelo simpatično.«

»Zakaj bi se jih izogibala? Pazim samo, da je z menoj nekako v sorodu. Že zavoljo ljudi... Naj si bo bratranec, svak ali brat, to je vseeno, glavno je, da ljudje verjamejo in da ne morejo opletati z jeziki. Drugače pa ne pustim fanta v kuhinjo. To je moj princip. Človek mora tudi nase kaj dati... Kako pa milostljiva, če smem vprašati: Je pri vas mnogo gospodov?«

»Samo tri osebe smo. Dela pri nas torej ni mnogo.«

»No, za to pač ne gre. Če bi jih bilo mnogo, bi jih pač pustila brusiti pete. Raztrgati se človek vendar ne more...«

»Torej, kako se bo milostljiva odločila? Če se ne motim, potrebuje milostljiva inteligentno osebo, kajti s tako je najmanj sitnosti. Pripravljenam sem ostati pri vas, ker nerada prebiram, kakor druge služkinje. Če bi prišli kdaj navzkriž, se bova končno prav gotovo pobotali in zmagal bo razum, kajti z inteligentno osebo se človek lahko sporazume. Torej kako? Se je milostljiva odločila?«

Toda milostljiva se ni mogla odločiti. Inteligentna oseba je krenila v sosednjo hišo.

Najcenejša zabava

je zanimivo, poučno in zabavno čtivo, ki ga poleg najnovejših poročil o vojnih dogodkih v obliki prinaša vsaka številka ponedeljske izdaje »Jutra«

SLOVENSKI NAROD

ki je edini ponedeljski list v Ljubljani. Tudi Vi se naročite nanj čim prei!

Dr. Fran Vatovec:

Ob zori slovenskega novinstva

Ob stoletnici Bleiweisovih »Novic«

OBLIKOVANJE SNOVI

Časniški oddelki, rubrike, pa so le posoda dragocene Novične vsebine, so le vnanji odsev notranje izgrajenosti, smotno povezane ter oblikovane snovnosti. Kakor je razporedba snovnih plasti zadeva tehničnega okusa, smisla za vnanjo lepoto in tipografsko estetiko, tako je oblikovanje snovi, ta tretja osnovna prvina novinarskega dela, prvobitno torišče publikacijskega ustvarjanja, kjer se lahko najsijajneje izpričujejo stopnje časnikarjeve sposobnosti, navdihnjenosti ter invencije. Snovno oblikovanje, ki vključuje v posredovanju informacijskega, poučnega, smerodajnega, propagandnega gradiva vsa področja človeškega snovanja, duhovnega, stvarnega in družnega izživljanja, ima namreč svoje razvoje in osebne odnose.

RAST, VZPON IN ZATON

Iz nenavadno bogate vsebine 59 Novičnih letnikov se razprejajo z razvojnega vidika tri razdobja. V prvem (1843 do 1848) opazamo nastave: solidne, krepke rasti, v drugem (1848 do 1881) silijo »Novice« k svojemu nedvomnemu vzponu, v tretjem (1881 do 1902) pa ležejo v zatoni.

Od vsega početka so bile Novice nežna sadika.

Najrahljša slana bi lahko zamorila njene življenjske kadi. Toda vrtnar, ki mu je bilo usojeno bdeti nad njenim uspevanjem, je bil očetovalski skrben, neutrudno čuječ. In tako rastejo in zore Novice k svojem pomembnemu poslanstvu. Po vsem slovenskem svetu zaslovijo. Globoko se zakoreninijo v slovenskem rodu in zemlji. Korenine silijo na vse strani in dovajajo Novični rasti dobrih življenjskih sokov. Nežna sadika se je v nekaj letih razrasla v mogočno košato drevo. Pod njegovo varno zavetje se je zatekel ves naš rod. Toda Novice zorijo k pričevanju širših razgledov, ki se odpirajo ob smotnih naznanilih slovenskih knjižnih, kulturnih novic v širna slovenska obzorja.

Tako se vzporedno z razvojem vnanje podobe razpleta tudi Novična notranja, snovna, vsebinska rast. Kakor so napredovale Novice v svoji nakladi, ki je narasla od začetnih 500 izvodov, že v drugem četrtletju na 800, ter pozneje l. 1848. na 1800, kakor kažejo zmerom večjo dognanost v slogovnem, jezikovnem ter oblikovnem pogledu, tako zbirajo v letih 1843. do 1848. tudi svoje notranje moči, ki jih iz predmrtnega som

O tem in onem

Kolovrati brné in pojo svojo prastaro pesem...

Bogastvo Ljubljane, ki se ga ne zaveda — Ko bi bilo desetkrat več kolovratov — Hvale-vredna akcija Osrednjega zavoda za žensko domačo obrt v Ljubljani

Nedavno sem srečala znanko. Imela je novo pleteno jopico iz lepe, mehke še čisto prave volne, da si nisem mogla kaj in sem jo vprašala:

»Le kje si v teh časih iztaknila takšno lepo pristno volno?«
Zasmejala se je in me šegavo pogledala: »Kje? V trgovini prav gotovo ne. Doma sem prebrskala omare in predale. Razdrla sem star volnen telovnik. Od mame sem izmoledevala dve stari blazini iz otona-ne, ki sta bili polnjeni z volno in evo ti, moje jopice.«

»Toda kako si to napravila?« sem str-mela. »Saj ta volna je vendar nova. Ti pa nekaj govoriš o starem telovniku in bla-zinih, polnjenih z volno?«
»Seveda je kakor nova, ker je na novo mikana in spredena. Sama sem jo spredla in nato spletla to jopico in reči ti moram, da jo imam tako rada, kakor nisem imela še nobene jopice, ki sem jo kdaj spletla.«
Samoumevno mi je morala potem raz-kriti svojo skrivnost od začitka do konca. Povedala mi je, da se je naučila presti na tej, ki ji prireja Osrednji zavod za žensko domačo obrt v Ljubljani. In takoj sem sklenila, da si ob prvi priložnosti vse to sama in od blizu ogledam.

Ljubljanka se miselno toplo sprejele

Osrednji zavod za žensko domačo obrt v Ljubljani je začasno nastanjen na Dolenjski cesti v hiši, ki je last dijaške ustanove pokojnega dr. Ivana Oražna. Tam sem našla ravnatelja zavoda g. Božo Račiča, kakor zmerom neumornega in sredi dela za svoj dragi zavod. Kljub dragocnemu času me je prijazno sprejel in mi, kakor tudi ljubljanska gospe voditeljice tečajev, »ade volno« dal pojasnila na vprašanja, ki so me zanimala.

Tečaj predavanja za njegova zamisel. Ro-dila jih je živa potreba našega časa, ko ta-ko primanjkuje novih volnenih tvorin in je nujno, da na vse možne načine izrabimo staro, kar imamo doma. Zato si je zavod omislil kolovrate in prireja tečaje za pre-denje volne. Kolovrati so vsi enega tipa v vsem za les enaki kolovratom naših po-

deželskih babic, ker se je izkazalo, da so ti najboljše in najbolj dovršene izdelani. V zavodu staro volno najprej sčesejo (mika-jo) ter nato spredajo nit v poljubni de-belini, kakršna pač odgovarja kvaliteti.

Kako živo potrebni so bili takšni tečaji, se je kmalu izkazalo. Čeprav so se vršili brez reklamnega hrupa, so Ljubljankam hitro izvedele zanje in za vsak tečaj se je prijavilo veliko udeležencev vseh slojev in starosti. Nekoč je bil med prijavitelji celo neki gospod, ki pa so ga morali odklo-niti zaradi prevelikega števila ženskih ude-ležencev.

Ljubljana ima še dosti volne

Ljubljana ima še dosti volne, morda še več kakor dosti, le da menda zanjo niti sama ne ve. Je poudarila voditeljica tečajev. »Koliko volne se skriva v raznih žim-nicah in tistih ljubkih, toda za današnje čase tako nepotrebnih okrasnih blazinica-h na raznih kanapejih in kavčih. Vse te bla-zinice bi ostale na zunan prav tako ljubke in moderne, če bi volno, s katero so pol-njene, zamenjali z morsko travo. Pa vol-neni šiviljski odrezki in odpadki, ki jih ne manjka v nobeni družini in nam čisto brez koristi in v samo napoto polnijo predale, kjer jih razjedajo molji. Potem pa mehka volna angorskih kuncev, ki jih tudi v Ljubljani veliko goje. Koliko krasnih, toplih in potrebnih kosev oblačil bi se naredilo iz vsega tega.«

Podoba je, da se Ljubljankam zadnji čas vsega tega zmerom bolj zavedajo ter bi rade zavod kar zasuže z volno za obde-lavo ali pa iščejo strokovnih nasvetov. Z nasveti jim v zavodu rade volne postreže-jo, ne morejo pa sprejeti volne v obdelavo, ker jim zato primanjkuje kolovratov.

Premalo kolovratov in prostora

Potrkal je. Ravnatelj se je oprstil in odšel, pa se je kmalu vrnil.
»Spet je prišla neka gospa in kar z obra-za sem ji bral, kaj je hotela.« je nekam pobito povedal. »Začela je nekaj govoriti o svojem domu, češ, kako dobra prijateljica, da svoja. Da me lepo pozdravlja in ne vem

kaj še vse. Jaz pa sem ji kar skočil v be-sedo: Kajne, draga gospa, radi bi, da vam spredemo volno?«

»Da, seveda, oh, lepo prosim.« je kar zastajala, ko sem uganil njene misli. Pa sem jo moral bridko razočarati. Prav žal mi je, draga gospa. Vse želje bi vam izpolnil, kar bi bilo v moji moči. Toda to je nemo-goče. Šestdeset kolovratov imamo. Morali bi jih imeti pa skoraj desetkrat toliko, če bi hoteli zadostiti vsem željam.«

»Vidite,« se je obrnil k meni, »tako je dan za dnem. Povsod prihajajo k meni. Doma tukaj in celo na cesti kličejo za me-noj in me ustavljajo. In vse z eno in isto prošnjo: oh, lepo, lepo prosim samo meni napravite to uslugo in mi spredite volno! Pa jih moram odklanjati. Drugače ne gre. Kolovratov manjka. Naša iznajdljiva de-klata so sicer šla po okolici in jih nekaj iztaknila v podstrešjih kmečkih hiš. Toda to je vse premalo, veliko premalo. Novih si pa v teh izrednih časih ne moremo na-baviti. Saj komaj dobimo nadomestne dele in še te po visoki ceni, ko je les tako pre-trirano drag. In potem je tudi s prostorom kriz. Tukaj smo tako na tesnem. V naših imamo tkanje sukna, tako imenovanega kmečkega lodna, toda kam naj denemo stavbe in potrebne stroje? Toda to so še načrti, za zdaj bi bilo poglavitve, da bi mogli ustreči željam in po naročilu presti volno. Izvežbanih predic je dosti. Rade bi sprejele delo na dom. Toda kolovratov ni.

Da ne pride volna v roke verižnikom...

Letos je bilo zaključenih osem štirinajst-dnevni tečajev, v katerih se je izvežbalo dvesto predic. Te predice se vedno rade vračajo, da jim v zavodu svetujejo in po-magajo. Prinašajo volno v česanje, saj je Osrednji zavod za žensko domačo obrt v Ljubljani nekašna središče za česanje (mikanje) vsakovrstne volne. V zavodu jim tudi na željo volno pravilno ocenijo in sve-tujejo, kako naj se uporabi. Z določanjem cen volni zavod prepreči, da ne pride blago v roke verižnikom in raznim spekulantom. Tako je zavod sam kupeval volno in jo pozneje prodajal po lastni ceni brez ka-kršnega koli dobička, samo da koristi splošnosti.

Poseben tečaj za begunke
Hvalevredna akcija, ki jo je uvedel Osrednji zavod za žensko domačo obrt v Ljubljani in ki je sedaj namenjena pred-

Muhe bogatašev na smrtni postelji

Milijonarjeva dedična, ker je med čitanjem oporoke prasknila v smeh — Rajši samec kakor milijonarjev dedič

Pred leti je umrl v Brüxenu milijonar Basse. Zapustil je pet milijonov lir in opo-roko, ki ji menda ni podobne na svetu. Določil je, naj pripada vse njegovo premo-ženje kitajskemu narodu. V oporoki je iz-rečno zapisano, naj se porabiš njegovi milijoni za boj proti evropskim ljudem.

Kakor Basse Evrope, je sovražil ženske Anglež Edward Glines, ki je umrl l. 1903. V svoji oporoki je določil, naj se porabi vse njegovo premoženje za boj proti ženski volilni pravici. Početje prvobitne ženske pravice je ubogega sira Edwarda silno razjezilo. Z njegovim denarjem je bilo res ustanovljeno Društvo za boj proti ženskim pravicam in mnogi ljudje so pri tem dobro živeli, toda ženske so si kljub temu čez leto dni priborile volilno pravico.

Čudna usoda se je spletla okrog oporo-ke milijonarja Collina v Ameriki. Njegova glavna dedična je postala hči njegovega kuharja, stara komaj 7 let. V oporoki je bil pogoj, da mora biti oporoka prečitana vprico vseh sorodnikov in vse služinčadi. Tudi kuharjeva hčerka je bila navzoča in lahko se je od srca smejala ob pogledu na resne obraze in smešne odvjetnikov talar. Začelo se je slavnostno čitanje oporoke. Po prvih besedah je smuknila skozi napol od-prta vrata v sobo mačka in skočila dekl-i na rame. Položaj je bil že tako smešno napet, da je počila deklita v glasen smeh. Prisotni sorodniki so se ogorčeno ozirli na deklito in že so jo hoteli ozmerjati, ko je prišlo neprijetno presenečenje. S povzdig-njenim glasom je odvjetnik razglasil dekl-

vsem meščanskim dekletom in ženam, naj v bodoče, ko se umiri vojna vihra in se razmere ustalijo, pomaga tudi našemu po-deželju. Po vojni naj bi kolovrati spet našli pot tudi v kmečke domove, kjer je od pradavna njihov kraj in prostor. Zato bo v kratkem zavod priredil poseben tečaj za begunke, da bi se kmečka dekleta in žene že zdaj naučile presti in bi vzljubile kolo-vrate in jih, cenile tako, kakor so jih nekoč cenile njihove prababice in kakor tudi za-služijo. Saj bodo le na ta način po vojni najhitreje prišle do treznih oblek, brez katerih delovni kmečki človek ne more bi-ti. Naj bi v bodoče ne bilo kmečke nève-ste, ki ne bi imela v svojem balihu kolo-vrata, ki ga bo znala tudi s pridom upo-rabljati!

Srečna predanost delu

Zahvalila sem se g. ravnatelju Božu Račiču za prijazna pojasnila in se poslovila, nato pa me je gospa voditeljica tečajev spremljala v pritličje v prednico. Pozdra-vilo me je veselo brnenje kolovratov. V srednje veliki sobi so sedele predice v dveh vrstah ob lesenih kolovratih. Vse so vneto predle. Opazovala sem jih. Bile so med seboj tako različne. Sivolasa mamica z očali na koncu nosu se je nizko sklanjala. Nasproti njej se je nasmihala dekletce, staro menda komaj štirinajst let. Vmes so bile mlade matere, ki so predle, da bodo spletile oblačila svojim malim in poleg so sedele meščanske gospodične, morda mlade neveste, ki si pripravljajo balo. Prišle so iz različnih domov in tako različne so bile najbrž njihove usode. Toda na obrazih vseh je bil isti izraz: mirna, srečna predanost delu. Vsem se je videlo, da so svoje brige in skrb, če so jih imele, pustile neke zuna-j in tukaj niti za trenotno trenutka ne pomislijo nanje.

Gospa voditeljica mi je pokazala različ-ne vzorce spredene volne. Pokazala mi je volno spredeno iz različnih raznobarnih ostankov, ki je izgledala tako odlično, ka-kor pristna angleška volna. Nato staro vol-no pomešano z novo angoro, čisto, kakor svila mehko angora volno, volno, spredeno iz ene, dveh ali treh niti, kakor pač zahte-va poznejša uporaba.

Končno sem želela marljivim predicam obilo uspeha in se poslovila. Hitela sem skozi vežo. Vrata na desni so bila odprta. Pravkar so pospravljali in urejali učilnico, saj se bo te dni v Osrednjem zavodu za žensko domačo obrt zopet pričel reden pouk. Gospa voditeljica mi je omenila, da bo med drugimi predmeti letos tudi predenje reden predmet.

Zunaj na cesti so bobneče vozili mimo avtomobili in cingljali zvoci kolesarjev. Mene pa je še vedno spremljalo brnenje kolovratov, ki so peli svoje prastaro, umir-jeno, večno enako toplo in lepo pesem, prav tako, kakor so jo peli nekoč v davnih ča-sih naših prababic ob zimskih večerih v kmečkih izbah, ko še ni bilo nikjer ne avtomobilov ne kolesarjev in je bilo na svetu še vako lepo in preprosto, kakor so preprosti in večno lepi naši kolovrati. —

I. Siskan.

Opazka ob robu

Gledališka sezona se je pričela. Ugibam to in ono. Proučujem repertoar, cene in drugo. Svoj žep tehtam. Predstave bodo lepe. Pa se razmišljam: Kaj, ko bi uvedli vsaj dvakrat mesečno posebne predstave za naše uradništvo po znižanih cenah? Ono zasluži to. V časih, ki so bili težki za naše gledališče, mu je bilo uradništvo naj-zanesljivejša, najzvestejša opora.

Tramvajska dialektika nam véasih ni v čast. Oni dan je bil tramvaj prenatlačen. Sprejaj se je nakopilo ljudi, da nisi mogel ne ven, ne notri. Na uho mi sili sledeči, ne haš preveč olikani razgovor:

»Baba, stopi stran!«
»Nesramnež!«
»Vi ste nesramnica, ker mi niste dali prostora.«
»Baraba, vi se mi niste umaknili, ko sem hotela noter.«
»Hvala lepa za poklon!«
»Vam tudi!«
Nekdo se oglašil iz ozadja: »Gospa, glav-nik ste izgubili. Tam na tleh leži.«
»Prisrmoda!«

Nekateri pravijo, da smo olikani. Precej — precej jih je med nami, ki se z oliko ne morejo ponašati. Pobotšajmo se!

Jabolka dobiš na nakaznice. To ni nič hudega. Nasprotno. S tem je dokazano, da jabolka so in da jih dobimo. Cenejša so na nakaznice in razne zlorabe so s tem preprečene. Ko takele razmišljamo, se nehoti spomniti tudi drugih, ki niso več mladi, pa si tudi želijo zlahtnega sadu. Po mle-karnah in trgovinah, kjer prodajajo jablo-ka, jih je toliko, da kar gnijejo. To ni ni-komur v korist. Morebiti pa se da tudi ta zadeva pravično urediti, da bo vsem prav.

Z električnim tokom so težave. To do-bro razumemo. Iz tehničnih razlogov, ki so umiljivi, pa so po večini prizadele te gotovi mestni predeli, med drugim po večini Rož-na dolina. Stanovalci so v tem primeru po-več dni brez toka. So brez petroleja in sveč. Posebno hudo je za družine, kjer so mali otroci. Prav bi bilo in pravično, ko bi prizadete družine prejale nakazilo za petrolej ali sveče.

Opazovalce.

Krивnostni tujec. Bil je ogrinjen v dolg črn plašč in pokrit z visoko kapo. Nastanil se je v mali ulici in kmalu so se začele o njem širiti nenavadne govorice. Sosedje so opazili, da se je iz njegovega dimnika na-prestano valil črn dim. Radovedneži so vi-deli v njegovi delavnici čudne posode in priprave.

Govorice o skrivnostnem tujcu so prišle kmalu do Ferdinandovih ušes. Ljudje so govorili, da je skrivnostni tujec izdeloval zlato, a prav zlato je florentinski vlatar potreboval največ. Torej je cvetela ljudem, ki so sloveli po svojih čudnih znanostih, pšenica, saj so vsi verjeli v njihovo zna-nje. Zato se je vojvoda Ferdinand potrudil k tujcu in med njima se je razvil zanimiv pogovor. Tujec se je pisal Ferdinand Thurneysser. Na kardinalova vprašanja, ali zna delati zlato, je odgovoril potrdilno. Kardinal mu je dejal: »Ali si pripravljen delati zlato zame? Dobro premisli! Če se ti bo izdelovanje zlata posrečilo, boš kra-ljevsko nagrajen, sicer te bom dal pozlati od nog do glave in obesiti na mestna vrata.« Delal bom zlato, je odgovoril skrivnostni možak.

Vojvoda ni bil verjel sami besedi, zato ga je tujec povedel v svojo delavnico. Tu-jec je moral pokazati vojvodi, kaj zna. Pokazal je vojvodi velik žebelj. Ko se je vojvoda prepričal, da je res iz železa, je možak položil žebelj v ponev, katero je dobro pokril in postavil na ogenj. Čez ne-kaj časa je izvelkel žebelj iz ponve in ga pokazal strmečemu vojvodi: polovica žeb-lja je bila zlata. Vojvoda ni bil dvomil in dal je možu nadaljnjo delo.

Minil so te dni in tujec je marljivo upo-rabljal zlatnik, a zlata med tem še ni na-pravil. Da bi pa pregled kardinalove dvo-me, ga je povabil na ogled drug-zga posku-sa. Pokazal mu je srebrnik, ki ga je na-mazal z nekim čudovitim sredstvom in ga položil v ponev. Nekaj časa se kubil pon-jevo, in se sukal okrog nje, nato pa je izvelkel iz nje srebrnik, ki je bil zadaj na eni strani zlato. Vojvoda je bil spet ponir-jen in je tujcu dal še tisoč dukatov.

Priznati je treba, da je bil možak spre-ten. Vendar se vojvoda ni mogel več otre-sti nezaupanja. Zato je dal skrivnostnega možakarja skrivaj stražiti. Neko noč, ko je mojster črne umetnosti skušal pobeg-niti z zlatimi dukati, ga je presenetila straža in ga prišla. V njegovi ruli so našli vseh dva tisoč zlatih dukatov, ki jih je bil prejel od vojvode, kar pač najlepše dokazuje, kako je znal delati zlato. Poleg zlata je bil tudi napol zlati srebrnik in na-pol zlato žebelj.

Vojvoda se je silno razsril. Najbolj ga je jezilo, da je verjel sleparju. Zato ga je dal mučiti, kakor so pač znali mrcvrtiti ljudi v srednjem veku, da bi izsilili iz nje-ga, kako je bil napol pozlatiti srebrnik in napol pozlatiti železni žebelj. Možak je bil pa že prej sploj železo z zlatom. Pred po-skusom je zlato del pokril z železnim pra-hom, ki se je v ponvi stali. Počrna je bila zvijača s srebrnikom. Slepar je spojil zlatnik in srebrnik enake velikosti. Zlato polovico je namazal z živim srebrnom, ki je v ponvi šlapalo, da se je pokazala zla-ta polovica kovanka.

Kardinal je držal besedo. Najprej je dal sleparja pozlatiti od nog do glave, nato pa ga je izročil krivnikom, da so ga obesili na mestnih vratih.

Florentinski zlatar

V muzeju v Florenci imajo velik žebelj, katerega polovica je zlata, polovica pa že-lezna. Ta žebelj je priča posebnega dogo-dka v XVI. stoletju.

Leta 1578. je v Florenci nenadno umrl Francišek Medici, veliki vojvoda Toskan-ski. Mesto se je takoj ogrnilo v globoko žalost in sli so prihiteli v Rim, da sporo-čijo žalostno vest bratu mrtvega vojvode kar-dinalu Ferdinandu Mediciju. Kardinal je takoj zapustil Rim in prevzel oblast v Florenci.

Novi vladar se je sicer trudil, da bi po-večal blagostanje v deželi, a ni šlo. Fer-dinand je potreboval mnogo denarja, da bi razširil trgovino. Kardinal je delal načrte, a načrti se brez denarja niso dali izvesti. V tistem času se je pričel v Florenci

Osebnosti

Na univerzi v Zagrebu je 15. septembra promovirala za doktorico vsjega zdravilstva gđ. Stanislava Rus iz Ljubljane, rodom iz Loškega potoka. Poročila sta se dr. Milan Žumer, specialist kirurg in asis-tent na kir. kliniki ter dr. Mira Vurni-kova, zdravnica na interni kliniki. — V sredo 27. septembra sta se poročila v žup-ni cerkvi Marijinega Oznanjenja g. Iko Ravnikar, prokurist, in gđ. Verica Škofova, uradnica. — V ponedeljek 2. t. m. sta praznovala srebrno poroko hano-vinski inspektor dr. Franc Logar in nje-gova soproga Minka. — 3. oktobra je do-polnil 80 let bivši deželni in državni posla-nec Frane Demšar. — V cerkvi Sv. Pe-tra sta se poročila g. dr. Tona Stih, sod-ni pristav, in gđ. Minka Musarjeva.

Dobrotnik

Perigard, lastnik velike trgovine, je bil rojen pod srečno zvezdo. V Pariz je prišel z 29 leti in sprejel je bil v eno največjih trgovin v Rue de Rennes. V začetku je raznašal samo blago odjemalcev in pri tem je pretrpel mnogo lakote. Toda sreča mu je bila mila, hitro je napredoval, bil je marljiv in tudi na izpopolnitev svojega znanja ni pozabil. In tako je postal po volji usode v razmeroma kratkem času iz siromašnega fantiča milijonar. Z narašča-jočim bogastvom je pa okamenelo njegovo srce in tako je veljal Perigard kmalu za največjega lakomneža vsega Pariza.

Kakor vsak trgovec, je imel tudi Peri-gard svojega konkurenta, in sicer lastnika bližnje trgovine v Rue de Sévres. Bouchi-vala, ki je prišel do svojega bogastva ne-ka-ko tako kot Perigard.

Toda Bouchival ni nikoli pozabil na svoj nizki rod in je rad pomagal siromakom. Nikoli ni odklepal pomoči tam, kjer je bila res potrebna in zgraditi je dal celo bol-nišnico, sanatorij in zavetišče za siromake.

Ker je imel dobro srce, je sovražil Peri-gardovo lakomnost in sklenil je, kazno-vati ga. Treba je bilo samo najti način, kako to storiti. Toda Bouchival ni dolgo razmišljal.

Nekoga dne se je pojavila v časnikih na-slednja vest:

Plemenito delanje velikega dobrotnika
Rodbino delavca Oskaria Boutiveta je rešil hude dobrotnik, ki noče biti imeno-van. Oskar Boutivet se je vrnil po šestih

mesečih iz bolnišnice in še sedaj ni za no-beno delo. Rodbina se je med njegovo dol-gobolno finančno docela izčrpa. Ime-la ni končno niti toliko, da bi si kupila hrano, ker je morala prodati i obleke i po-hištvo. Ubogi ljudje so živeli v največji be-di, ko je nenadoma prišla rešitev. Neimenovani dobrotnik jim je podaril 3000 frankov in obljubil, da jim bo pošiljal skozi dve leti vsak mesec tisoč frankov. Sina-trajljamo za svojo dolžnost, dognati dobrot-nikovo ime, čeprav je hotel ostati neznan. Dobrotnik je gospod Rene Perigard, last-nik znane trgovine v Rue de Rennes.

Marsikdo je presenečeno čital to vest, dokler ni Perigardov osebni tajnik pohitel s časniki k šefu. Šef je kar ostrmel. Naj-prej je hotel takoj oditi k uredniku lista in zahtevati pojasnila. Potem si je pa pre-mislil. To bi se končalo zanj s polomom. Najbolje bo torej igrati resničnega do-brotnika, zlasti, če ga to ne stane niti ha-liča. Nikomur ni torej omenil tega nespo-razuma, misleč, da je zadeva s tem urejena.

Bouchival — on je bil namreč tisti, ki je rešil Boutivetovo rodno budo — je pa-ta čas nadaljeval svoje delo.

Čez teden dni so približili listi drugo vest, podobno prvi. To pot je Perigard po-vedal tajniku, da on v resnici ni dobrot-nik, o katerem pišejo po listih, in hotel je protestirati. Tajnik mu je pa nujno sve-toval, naj molči tudi drugič, če je možal prvič.

Ko se je zadeva ponovila tretjič, je po-govabil Perigard klobuk in hotel takoj v uredništvo. Na pragu pa je srečal štiri

reporterje, ki so bili namenjeni naravnost k njemu. Prosil so ga, naj jim da svojo fotografijo, da jo objavijo v listih. Zdaj Perigard ni imel več poguma priznati, da ni dobrotnik, ki bi ga radi okevečeli.

In tedaj se je pričela njegova nesreča. Ob blizu in daleč so začeli romati k njemu siromaki, proseč ga, naj jim pomaga v stiski. Zaman se je Perigard prijel za glavo, zaman se je izgovarjal, da ne more dati tolikim podpora. Hočeš nočeš je mo-ral podpirati reveže, čeprav je na tihem vzdihoval za izgubljenim denarjem. Ob-enem ga je mučila misel na neznanega po-vzročitelja te nesreče in niti v spanju mu ni dala miru. Besnel je pri misli, kako se mu mora iznajdljivi neznanec smejeti. Ze-lo rad bi bil dognal, da bi se maščeval.

Zato je poiskal najprej delavca Bouti-veta, da bi od njega kaj zvedel. Toda pri njem je zvedel samo, da mu je prinesel nepričakovano podporo uradnik, uslužben pri Perigardu, in v nadaljnjih primerih se je glasil odgovor enako. Ko pa je vprašal, kakšen je bil dotični uradnik, je ugotovil, da je bil nedvomno njegov blaginjak. Ne-srečno naključje je pa hotelo, da se je bil blaginjak smrtno ponesreči baš pred dve-ma mesecema. Ko je pregledal račune, je Perigard opazil, da ga je bivši blaginjak olajšal približno za 50.000 frankov, a na enem listku je bilo celo napisano: Na rač-un tega starega skopuha vzel 30.000 fr.

Toda Perigard se ni jezil. Radostno si je oddahnil, kajti edini človek, ki je vedel, je bil mrtve. In od veselja mu je dal Peri-gard postaviti nagrobni spomenik.

- Film -

Obisk pri Marte Harell

»Tako, Vi želite k Harellu? Zakaj niste tega takoj povedali?« odvme dobrobrčno dunajski postrežek na Hietzngovem trgu. Vsak otrok pozna v tem dunajskem predmestju v ulici La-Roche lepo vilo z velikimi terasami in vrtni.

V prostorni sprejemnici — v ozadju širok kamin, na stenah temne slike — nam stopi nasproti Marte Harell, lepa svetlolaska, ki se iz tega temnega ozadja tem lepše odraža. S krepkim stiskom roke in s temperamentnim gibom nas povabi sesti. Ako poznate umetnico

le s filmskega platna si zastaviš najprej vprašanje, da li je kot človek tudi res taka, kakršno si predstavljaš. Marte Harell je v razgovoru iz oči v oči prav tako lepa in mlada, kakršno jo imamo v spomnu iz filma »Ples v operi« in prav tako sveža in ljubka kot v »Dunajskih pripovedkah« in tako navhana kot v »Šramlu«.

Sploščka je sicer malce plaha in razgovor ne more priti takoj v pravi tek, saj novinarji so zvedavi in hočejo marsikaj vedeti, n. pr. kako ji je pri duši, kadar vidi samo sebe na platnu. Včasih mi je prav tesnobno in bi se najraje kam skrla, da me ne bi nihče videl. Ne vidim le samega sebe, temveč vse sorodstvo, združeno v eni osebi. Značilno kretnjo matere, hojo sestre, drži brata... to je strašno. Včasih nisem prav nič zadovoljna s seboj in bi rada marsikaj popravila. V tem zavidi kolege od gledalca, ki se lahko od predstave do predstave korigirajo; seveda se oni zopet ne morejo sami opazovati.

Potem smo ji zastavili dokaj običajno vprašanje o njenem umetniški poti. »Nekako podzavestno sem občutila, da kot mlada deklica, kaj bom, ko bom velika in res je potem tako prišlo. Še kot dekle sem se zaljubila v Dunajčanko, v Dunajčanko osemdeset let preteklega stoletja, ko je rasel Dunaj v moderno vele mesto. Z otroškim veseljem so uživali ljudje takrat v bogastvu, ki se je stekalo v glavno mesto monarhijske prav tako, kakor vse nove pridobitve tehnike in civilizacije sploh. V tisti dobi sreče in blagostanja se je bil izoblikoval tisti tip Dunajčanke, ki slovi še danes po vsem svetu zaradi njene toplote in šarmantnosti, zaradi nepovratne ženskosti in ljubeznivosti. Beseda »ljubezniva« je bila menda prav nalašč za Dunajčanko skovana, kajti res ni bolj primerne pravek zanj. V ta tip Dunajčanke sem se zaljubila in ne morem reči, da bi bila to nesrečna ljubezen, kakor se je pozneje izkazalo.«

Vprašamo jo po njeni mladosti in izvemo povest o mladi deklici, kateri ni bilo do igre s kupljenimi »munkami«. »Napravila s je sama lutkovno gledališče in se igrala z igralci iz papirja. Ako jo tak »igralce« n »ubogale«, mu je hladnokrvno odrezala glavo. Tajinstvena magija gledališča je že takrat, v zorni mladosti, posegala v njeno življenje. Zmerom močnejše je postajalo hrepenenje po pravem gledališču. Nihče ni vedel povedati odkod ma to mala Martel. Njena največja želja je bila tedaj, nastopiti kot skratelček v Snejgulčici. To je bila njena prva velika skrivnost, katero je zaupala svoj stariji sestrki, ki ji je na seveda tudi ni mogla pomagati.

V davnih časih so pokopavali mrliča

v sključeni legi Zvezali so jih, ker so se jih bali

V kameniti dobi so mrtvece navadno pokopavali v sključenem položaju. Na skršene okostnjake pa naletajo tudi v grobovih iz poznejših časov. Tako so pokopavali ljudi delno še v bronasti dobi. Na vprašanje, zakaj so v starih časih tako pokopavali ljudi, menda nikoli ne bomo dobili zanesljivega odgovora.

Vse kaže, da ni golo naključje, da so imeli mrlič skršene noge. Najbrž je verski nagib silil človeka pred mnogimi tisoč leti, da je umrle svoje pokopal tako, da so imeli skršene noge. Iz pičlih ostankov kosti se ne da razbrati pojasnilo za to navado.

S to skrivnostjo se je ukvarjal tudi češki učenjak dr. Neustupny v svojem spisu o veri prebivalcev Češko-Moravske v praveku. Pisec našteva v svoji razpravi nekaj razlag o skršeni okostnjaki. Tako naj bi skršeno telo pomenilo lego plodu v materinem telesu. Mrliča so v pravadnih časih položili v zemljo tako, kakor je ležal pred rojstvom. V tej razlagi ni upoštevano, da so v starih časih ljudje prav malo vedeli o legi plodu v materinem telesu. Domneva, da so pokopavali mrliča s skršeni nogami zaradi tega, da bi ne bilo treba kopati velikih grobov, se razbi je ob ugotovitvi, da je človeka v onih časih kaj malo motilo, ali je kopal dveh ali tri ure.

Nekoliko verjetnejša je razlaga, da posema skršeno telo lego telesa v spanju. Morda je smatral človek v pravadnih časih smrt res za globoko spanje. Ta razlaga bi zadostovala za primere, pri katerih se je mrličovo telo le nekoliko skršilo. Nekateri mrlič so bili pa skršeni tako močno, da so se kolena skoraj dotikala brade

Mala Martel je bila najmlajša izmed desetih otrok. Njen oče, stavbenik, je zgodaj umrl in jo zapustil s kopico neizpolnjenih želja. Njena mati pa o njenih sanjah in načrtih ni hotela prav nič slišati. Morala je hoditi pridno v šolo, učila se je stroje pisja in stenografijo in delala v svojem prostem času isto, kar delajo dekleta med 14. in 18. letom starosti: hodila je v gledališče in kino. Posebno slednji jo je zanimal. Z visoko frizuro in od sestre »zposojenimi« čevlji z visokimi petami, se je vrtihotajala k predstavam za odrasle in tu je doživljala čuda: prve zvočne filme z Willyjem Fricshem, Hansom Albertsom in Oigo Cehovo. Njena starejša sestra ji je pomagala in jo vprašala v igralški seminar v Schönbrunn. »Tu sem morala spoznati, da ni tako enostavno napredovati kot igralka. Z menoj je bilo v seminarju še 40 deklet, ki so vse hotele doseči isti cilj kakor jaz. Izgleda, da bi bila angažirana na kako avstrijsko gledališče, so bili malenkostni. Včasih so prišli v naš študio gospodje od kake filmske družbe. Tudi jaz sem morala nekajkrat za pokušnjo govoriti in nekada dne sem bila pozvana v pisarno filmske družbe. Potrebovali so »soharice«. Bila sem sprejeta in dobila sem pogodbo, na katero sem bila brezmejno ponosna.«

Toda Martica se je prezgodaj veselila. Pozim je zaključila pogodbo in poleti prihodnjega leta se vedno ni odigrala svoje soharice. V tolažbo so ji dali nekaj priporočil na berlinske filmske kroge, med drugim so jo priporočili tudi Karlu Hartlu, sedanemu producentu vodji družbe Wien-Film, ki je bil takrat režiser pri Ufi.

Njuno prvo srečanje pa ni bilo tako, kakor si ga je bila predstavljala. Na vsak način ji je hotel filmanje izbiti z glave »Kaj hočete pri filmu? Peljite se raje lepo nazaj na Dunaj

Divje zveri izumirajo

Orožje in razum sta pomagala človeku, da je začel izpodirati divje zveri in da jih je že skoraj iztrebil. Mnogo je primerov, ko me »biti« divje zveri začitene s posebnimi z... sicer bi sploh izumrle. Najslabše se godi velikim zverem. Manjše zveri se še, nekako lahko skrivajo v bližini človeških bivališ.

Neki lovec je zbral zanimive podatke, iz katerih je razvidno, da živi v Afriki samo še do 12.000 levov, ki so zadnji zastopniki tega živalskega rodu. Tudi tigrov, živčih v Indiji, ni dosti več. V vsej Indiji jih je ostalo še okrog 16.000.

Razmeroma več je na svetu medvedov, ki pa se zadovoljuje tudi s rastlinsko hrano. Zato torej niso čiste zveri, ki žoro le meso. Medvedov je na svetu še okrog 24.000. Pri tem pa niso vsi beli medved, ki se hranijo z... ključno z mesno hrano. Zanimivo je, da živ. večina medvedov na ozemlju starega sveta. V Ameriki živi v prosti naravi samo še nekaj sto sivih medvedov, ki so največja medvedja vrsta.

Zivljenjska pot divjih zveri v primer z človekom ni določena. Lev živi največ 15 let. Povprečna starost levov pa znaša samo 11 let. Nad 10 let stari lev si težko išče hrane in njegova pot za plonom je zelo težavna. Razmeroma daljša je življenjska pot tigra, ki živi do 18 let. Tiger se pa zna bolje prilagoditi življenju tudi tam, kjer so ljudje gosteje naseljeni. Stari tiger so ljudem mnogo nevarnejši od mlajših. Medved živi 18—20 let in tudi postane človeku nevarnejši v starejših letih. Največjo starost dosežejo beli medved, ki živi 25 do 30 let.

Pregovori

Plašno dekle je vredno več kakor ves svet. Z mojo dušo nakupicnega bogastva mi ne vzame niti vsa sovražna vojska.

Če bo kaj medu, prileti muha tudi iz Azije.

Pravijo, da je v Indiji osel splezal na drevo. Evo drevesa, pa naj spleza nanj! Zaljubljeni ležejo k počitku če treba tudi na sekiro.

Kdor te hvali v obraz — je satanov sel. Kdo kamen se spominja storjene dobrote. Ne pozabi na stare zakone, ne zapusti starega prijatelja.

Tat igle ali velbloda — je vedno tat.

in bodite veseli, da imate prazen dom. Mišite, da je zabavno živeti pravcato življenje. Nomadov?»

Toda ta »hladna priha« je ni omalodušila. Ostala je v Berlinu in študirala pri Margareti Wellhoernerjevi, katere učenka je bila tudi Kristina Söderbaum. Čez leto dni se je vrnila na Dunaj, kjer je debitirala v gledališču Kammerspiele s Hido Krahlovo. Potem je

igrala v Theatru in der Josefstadt, v Monakovem in v Berlinu na Nemškem gledališču.

Tedaj pa je vzel življenje režijo v svoje roke. Poročila se je z možem, ki ji je nekoč razbilil najlepše sanje: s Karlom Hartlom. Poslovala se je sicer od odrta, toda umetniška kri se ni hotela umiriti. Skrivno se je »ukradla« k filmu Geza Bolvary, ki jo je poznal z za njenege berlinskega gledališkega delovanja, ji je poveril v »Plesu v Operi« njeno prvo filmsko vlogo.

Potem so sledili filmi: »Dunajske pripovedke«, »Bratce ti moje«, »Ženske niso angeljčke«, »Skrivna grofica«, »Romantna snubitev«, »Sanjarjenje« z Giglijem, »Šramle« in drugi.

Mravljice si gradijo vodnja

Argentinski učenjak Marino Blanez se je bavil z vprašanjem, od kod si mravljice v suhem letnem času dobivajo vodo. Naključje mu je pomagalo. Blanez si je dal kopati vodnjak. Pri tem je odkril komaj za prst debel rov, ki je držal posevno 20 m globoko do talne vode. V tem rovu je bilo vse polno mravljic. Znanstvenik je odkril tudi vhod v ta rov in sicer pod nekim mravljiščem.

Največji požrešneži na svetu

Ljudje se ukvarjajo z vsem. Tudi z vprašanjem, kateri narod na svetu ima najhujše jedce, so se pobavili neki zadrevni strokovnjaki. Ugotovili so, da pojedo največ Jakuti, ki bivajo v Sibiriji. Jakuti štejejo le 250.000 duš. Prebivajo ob reki Leni in njeni pritokih ter se bavijo z rejo konj, goved in severnih jelenov. Oblačijo se v goveje in konjske kože. Praznične ženske obleke so navadno obrobene z dragoceno kožuho in obložene z zelo lepimi srebrnimi okraski. Dragocena kožuho in tamkajšnje divjačine napravljajo deželo zelo bogato. Jakuti torej lahko zelo mnogo pojedo, ker so bogati.

V nasprotju z Jakuti pa velja drugi azijski narod, namreč Japonci, za jedi zmerno ljudstvo. Ti pospravijo povprečno le tretjino toliko jedi, kolikor je potrebuje dober evropski jedec. Razmeroma dosti pojedo Američani, ki v tem oziru Evropece precej prekašajo.

V. M.

Zakonska dvojica

Hrupno smo zapustili kinsko gledališče in se razpršili po temnih mestnih ulicah, kakor da bi se nam kdaj več kam mudilo, v resnici pa je bil vsaj veliki večini zanimivi film prekratek.

Sele ko sem bil že nekaj sto metrov daleč, se mi je umiril korak, morda zato, ker je pred menoj stopala mlada dvojica, po vsej verjetnosti zakonska. Nehote sem prisluhnul, kaj se pogovarjata.

»Ali ni bil krasen film?« je vprašala.

»Da, je vneto pritrtil.« Res krasen. Pravi vžitek ga je bilo gledati.

»Ona je vrdihnila.

»Kaj ti je?« je hotel vedeti.

»Nič... Veš, spomnila sem se nečesa...«

je rekla tiše.

»Česa?« je mehko vtrajal.

»Najinega ljubljence«, je odgovorila.

»Skoda, da ga nisva vzela seboj...«

»To je pa res škoda.« je pritrtil z glasom, v katerem je zvenelo obžalovanje.

»Da se nisem prej spomnil...«

»Sicer pa,« je zamišljeno povzela, »je morda bolje, da sva ga pustila doma. Saj veš, zaradi ljudi, včasih je nemiren in glasen...«

»To je že res,« je pritrtil, »ni dvoma pa, da bi imela večji vžitek med predstavo...«

»Da, saj to sem hotela reči,« mu je živahno segla v besedo, »s povsem drugim občutkom bi bila dojemala podobe na platnu, če bi bil tudi on... Oh, revček, kak mu mora biti dolgčas, samemu doma...«

Tako nebolj je še in majhen...«

»Le da se mu ni kaj pripetilo,« je zaskrbljeno pristavil.

»Joj, res,« je prestrašeno vzkliznila, »drugi, pojdiva hitreje... Morda ne bo prepozno...«

»Upajva, da ne,« je bodril. »Samo nekaj me skrbi: da bi ne bil padel s postelje...«

»Oh, bogonasvaruj!« se je še bolj prestrašila, potem pa pomirjeno dodala:

»Ti, to pa ni mogoče. Saj veš, kako je že pameten...«

In se je zmagovalno stisnila k njemu.

»Prav imaš, draga,« je olajšano pritrtil, »na to se pomislil nisem...«

Nežno jo je pogladil po lasih.

»Pa kako bi se bil v kinu zabaval, naš mali,« je povzela s sanjivim glasom.

»Zlasti s kulturnim filmom,« je dodal.

»Saj res,« se je vneto spomnila, »oh, kako sem pozabljiva. Seveda, kulturni film... To bi bilo nekaj zanj... Kaj mišliš, dragi, kako bi bil vesel tistih psičkov, ki so jih pokazali tik pred koncem... Ali bi jih bil spoznal?...«

Potem sem obstal, kakor če bi me bil zad del greh Lotove žene.

Pogledal sem proti nebu. Bilo je gosto posuto s skrivnostno mežikajočimi zvezdami, na vzhodni strani pa se je zlovestno smejal močno nagnjen mesec.

Za smeh in dobro voljo

MERILO ZA LJUBEZEN

Ženka: »Čedalje manj me ljubiš. V začetku najinega zakona si mi rezal velike kose mesa, zdaj mi pa daješ čedalje manjše...«

Možek: »Veš, v začetku najinega zakona nisi znala tako dobro kuhati kakor zdaj!«

PREPROSTO

Gasper: »Kako je to, da si tako preprosto oblečen, a tvoja žena tako elegantno?«

Miha: »To je preprosto: moja žena se oblači po modji, jaz pa po svoji blagajni.«

ENO IN DRUGO NI DOBRO

Mladi mož je vprašal starogrškega modriana Sokrata, ali naj se poroči ali pa ostanee samec.

Sokrat ga je potrepeljal po rami in dejal: »Kar koli boš storil, boš obžaloval.«

DOBER ODGOVOR

Župljan: »Kako je to, gospod župnik, da imate konja rejenege, sami ste pa tako suhi?«

Župnik: »Konja krmim jaz, mene pa župljani...«

IMENITNA ŽENA

Jaka: »Moja žena ima pameti za dva.«

Matija: »Saj sem ti zmerom pravil, da je ta žena kakor nalašč za tebe...«

ZAKONSKA IDILA

Mož: »Sosedovi so se spet pritožili, da pri nas zvečer preveč razgrajamo.«

Žena: »Kaj jim nisi mogel reči, da kričim na psa?«

Mož: »Rekel sem jim tako, pa so odvrnili, da je več kakor čudno, kako moreš kričati na psa, da mu ne daš ključa.«

DOBER NASVET

Luka: »Priložnost imam, da se oženim z bogatim dekleom, za katerega ne maram, ali pa z...«

Svetuje mi, Matija, kaj naj napravim.«

Matija: »Poslušaj srce in vzemi si omaro dekle, meni pa daj naslov ene bogate.«

POLICIJSKA

Nežica (svojemu ljubčku stražniku): »Kdaj me boš vzel?«

Stražnik Matije: »Kadar boš kaj kradla.«

TUDI PRI NAS

Janezek: Gospod učitelj nam je rekel, da žive v Afriki narodi, kjer spoznajo možje svoje žene šele po poroki.

Oče: »Ne samo v Afriki, sinko, ne samo v Afriki!«

ZGANJE

Matija: »Ali tebi sploh pade kakšna pametna v glavo?«

Jaka: »O. seveda, zganje se moje glave takoj prime...«

IZGOVOR

Stražnik: »Zakaj ste ukradli kolo na pokopališču?«

Tat: »Mislim sem, da je njegov lastnik že pokopan.«

V SOLI

Katehet: »Ali mi lahko naštejete devet tujih grehov?«

Dijak: »Ne. Pri spovedi se še svojih komaj spomnim.«

OPRAVICENA NEMIRNOST

»Zakaj ste zmeraj tako nemirni, kadar slišite avtomobil?«

»Pred kratkim mi je nekdo odpeljal ženo v avtomobilu in zdaj se bojim, da mi je ne bo spet vrnil...«

Opozorilo

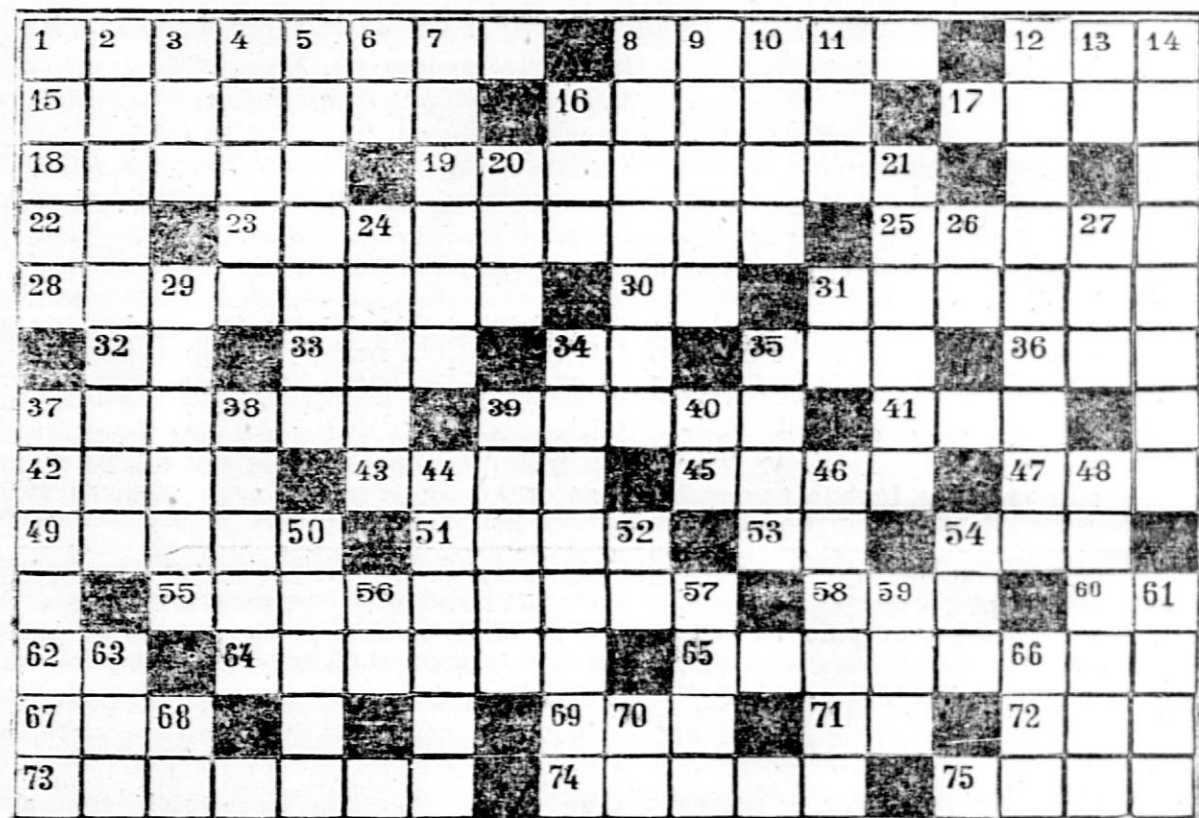
Kljub vsem opozorilom in kljub žalostnim primerom v naši neposredni bližini se opaza v Ljubljani, da prebivalstvo ne polaga nobene važnosti na navodila, kako se mora ravnavati ob letalskem alarmu.

Ljudje ostajajo nemoteno po stanovanjih in drugih lokalih in mnogih jih je še danes, ki še niso uredili svojega hišnega zakonika. Uprava policije ponovno opozarja, da so hišni starešine oziroma njihovi namestniki osebno odgovorni, da gredo vsi hišni stanovaleci takoj ob znaku za alarm v zaklonišče. Zato bodo policijski organi vršili občasno kontrolo.

Hišni stanovaleci so dolžni podvreči se vsem navodilom hišnih starešin oziroma njihovim namestnikom.

Proti krivcem se bo najstrožje postopalo.

Križanka št. 39

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1. vrsta tkanine, 8. usnjeni bič, 12. reka v Italiji, 15. pristoj, priprava (dvoj.), 16. zapreka, težava, 17. kulturna rastlina (množ.), 18. rimskoneemski cesar (840—855), 19. pokrajina v Istri, 22. v leglu, 23. razpredeljen sestavljen v pregled, 25. »Streha sveta«, gorovje v osr. Aziji, 28. presenetljivo, lepo, 30. kratica za narodno stranko, 31. indijska svetišča, 32. osebni zaimek, 33. žensko ime, 34. osebnopopravni zaimek, 35. prometno sredstvo, 36. predlog, 37. del kmečkega premoženja, 39. mesec, 41. ime slovenske filmske igralke, 42. plin, 43. geometrijski pojem (mn.), 45. slovenski pesnik, 47. mesto v severnem Siamu, 49. majhen, komaj zadosten, 51. vzpetine, hribi, 53. glaj, 54. vodoravno, 54. zunanja podoba snovi, 55. veda o sestavi telesnih delov, 58. turški fevdalci, 60. mrčes, 62. dva enaka soglasnika, 64. strupen plin, 65. opravljati, poslovtati, 67. kemična prvina, zdravilo, 69. časovne enote, 71. italijanski veznik, 72. prenašalec sporočil, pisem, 73. muslimansko moško ime, 74. roman Arcahaševa, 75. alkoholna pijača.

Navpično: 1. poganjač cime, 2. obrabiti, 3. prijatelj tuje lastnine, 4. grška muza, 5. prirodni, neizumetničen, 6. v situ, 7. ne več cela, 8. zaliv na Jadranu, 9. možen odgovor na vprašanje, ali je res?, 10. izloča človek 11. srh. kazalni zaimek, 12. prisiljeni, 13. arabski konj, 14. mesto na Madžarskem, 16. oče (ljudska oblika), 20. prst, zemlja, 21. mesto v Vojvodini, 24. vojaško taborišče, 26. znak za kemično prvino, 27. gora na Kreti, 29. postaja in kraj na Krasu, 31. predlog, 34. duh, duša po latinsko, 35. računski pojem (seštevalni znak), 37. tatovi, 38. turški državni predsednik, 39. snovni delci, 40. v rimu, 44. postanen temnopolt od sončenja, 46. stvar, dejanski, 48. nujen, nagel, 50. zdravilna rastlina, 52. vzkliti, 54. zver, 56. kazalni zaimek, 57. pristanisce v Arabiji, 59. osebni praznik, 61. čevljarska potrebščina, 63. stikališče dveh ploskev, 66. igralne karte, 68. kratica za akademski naslov, 70. egipčanski sončni bog.

Rešitev križanke št. 38

Vodoravno: 1. krop, 5. kopito, 11. hrupen, 16. ornati, 18. binomi, 20. žrec, 21. nraven, 23. por, 25. as, 27. Menelaj, 29. Tabor, 31. se, 32. iz, 34. ličen, 36. nad, 37. kot, 38. Cer, 40. sad, 41. poper, 43. ro, 44. etan, 46. Galac, 47. tema, 49. Avar, 50. Ve-zuo, 52. park, 55. ej, 56. Sanin, 57. god, 59. dno, 60. Don, 62. niz, 63. biser, 65. oh, 66. ed, 67. Tatar, 69. Begovici, 71. so, 72. Alah, 74. Rovinj, 76. ječa, 78. imetek, 81. način, 82. menaža, 83. abonma, 84. lina.

Navpično: 1. Konjice, 2. rrr, 3. onam, 4. Pavel, 6. ob, 7. Piran, 8. in, 9. top, 10. omot, 12. rz, 13. urar, 14. pes, 15. ec, 17. tenis, 19. Iranec, 22. nečak, 24. Ibar,

26. peta, 28. led, 30. od, 31. so, 33. zeta, 35. Solun, 37. komad, 39. raven, 41. Pazin, 42. pav, 43. rep, 45. naj, 46. gen., 48. Arno, 50. vazali, 51. Mosor, 53. kolajna, 54. eden, 56. sita, 57. gig, 58. devon, 61. od, 62. na, 63. besen, 64. rival, 67. toča, 68. Rama, 70. Čiči, 71. sen, 73. Heb, 75. Nin, 76. je, 77. az, 79. to, 80. km.

Zlogovnica št. 39

a — ar — ba — be — bi — ca — č — da — di — dri — e — ev — ga — ga — gant — gat — go — gram — gro — i — ik — in — ja — kar — ko — ko — ko — la — la — li — mo — mr — na — na — na — na — nav — ne — ni — ni — nik — nje — o — od — op — pa — pa — pi — psa — ra — ra — rak — rav — re — ri — rja — ro — ron — so — sre — sta — sše — tja — tri — u — vo — ve — vet — vi — vi — vi — vo — zla.

Iz teh zlogov sestavi 24 besed s pomenom: 1. zgodovinsko polje v Srbiji, 2. desni pritok Save, 3. pravni